

La guerra en les potències comunistes de l'Àsia Oriental durant la Guerra Freda

---

**La relació entre la República Popular de la
Xina i Vietnam (1949-1979)**

Eduard Vilagran Grau

TREBALL FINAL DE GRAU

Tutor: Josep Clara

Grau en Història. Universitat de Girona

1 de juny de 2018

ÍNDIX

Introducció	2
1. El nacionalisme i el comunisme a l'Àsia oriental	4
1.1 El comunisme a Xina	8
1.2 El comunisme a Vietnam	10
2. Les relacions entre la República Popular de la Xina i Vietnam en la primera guerra d'Indoxina (1946-1954)	14
3. Dels acords de Ginebra a l'incident del golf de Tonquín (1954-1964)	20
4. L'escalada militar dels Estats Units (1964-1968)	26
5. La ruptura sinosoviètica en el context de la guerra de Vietnam ..	30
6. El final de la guerra del Vietnam (1969-1975)	33
7. La guerra a Cambodja	36
Conclusions	40
Bibliografia	41
Índex de mapes	43

INTRODUCCIÓ

Aquest és un treball sobre la guerra al sud-est asiàtic i la relació que van tenir les potències comunistes mentre el conflicte es va anar desenvolupant. És un estudi centrat en la relació entre els comunistes xinesos i vietnamites al llarg del que s'acostuma a anomenar les tres guerres a Indoxina. És un període complex que la historiografia ha estudiat de manera diversa. És el moment de la independència de Cambodja, Laos i Vietnam, per tant el conflicte forma part d'un procés de descolonització. Alhora és una guerra de guerrilles per tal de fer la revolució socialista, que es farà primer a Vietnam del Nord i després a Laos i Cambodja. Però la intervenció de diferents potències faran que la guerra esdevingui també un conflicte de la Guerra Freda. Primer hi haurà la conquesta japonesa, després l'intent de tornar a aconseguir el control per part de França; La República Popular de la Xina i la Gran Bretanya intervindran en el desarmament dels japonesos i finalment els Estats Units participaran en la guerra de Vietnam. Per tant, he utilitzat allò que han escrits aquells que han explicat la guerra com un procés de descolonització, els que han analitzat el comunisme asiàtic i els historiadors de la Guerra Freda per reconstruir aquestes relacions entre els xinesos i els vietnamites.

He pensat que no es podia entendre la primera guerra d'Indoxina, la Guerra de Vietnam o la guerra de Cambodja com a fets aïllats sinó que formen part d'un mateix procés que va tenir la implicació de diferents potències internacionals, per això el treball comprèn el període entre 1949, moment en el que neix la República Popular de la Xina i el 1979, moment en el qual aquesta ataca la frontera amb Vietnam dins el context de la guerra a Cambodja. Així es pot veure el procés en el qual els comunistes xinesos passen de ser uns aliats del Viet Minh en la revolució a convertir els vietnamites en el seu principal enemic.

Pel que fa a l'estudi de les descolonitzacions és interessant el llibre de Henri Grimal *Historia de las descolonizaciones del siglo XX* on es constata el fracàs de França per recuperar el domini d'Indoxina després de la Segona Guerra Mundial davant el sorgiment de la resistència del Viet Minh.¹ Aquells historiadors que s'han centrat en l'estudi de l'Àsia Contemporània m'han permès analitzar les relacions entre les potències de l'Àsia Oriental més enllà dels conflictes amb Occident.² El sorgiment del nacionalisme i el comunisme permeten que els països asiàtics facin una revolució per acabar amb l'ocupació per part de les potències estrangeres i també per canviar la societat del propi país.

Molts historiadors han estudiat les guerres a Indoxina com un conflicte de la Guerra Freda.³ La guerra del Vietnam ha estat la guerra que més impacte ha tingut en la societat occidental

---

¹ Sobre el procés de descolonització també es pot consultar Chamberlain (1997)

² Benz i Graml (2002), Bianco (1976), Logevall (2011), Bailey (2002), Magriñá (2016), Moreno (1986), Ramirez (2016) són alguns estudis sobre els conflictes d'Àsia més enllà de la Guerra Freda i, per tant centrant-se en la història del mateix continent.

³ Estudis importants sobre la Guerra Freda o sobre com es transforma la guerra al sud-est asiàtic en un conflicte de la mateixa són Fontana (2017), Veiga, Da Cal i Duarte (2014), Hobsbawm (2016), Heffer i Launay (1980) o Logevall (2011).

després de 1945, les seves conseqüències en la dinàmica de la Guerra Freda són evidents. Diversos elements la converteixen en una guerra de ressò, no només pel nombre de víctimes que hi va haver, l'ús d'agents químics o el nombre de bombes que van deixar anar sobre territori vietnamita, laosiana i cambodjana els avions nord-americans. La Guerra de Vietnam va tenir unes conseqüències molt clares en els Estats Units, tan a nivell polític com social. La onada de protestes contra la guerra es va escampar per Europa i, com afirma Rousset, van afavorir el maig del 68.⁴ A més, va ser la primera guerra retransmesa en directe per tot el món. Això ens ha aportat multitud d'imatges de l'atrocitat de la guerra. Encara avui és una de les guerres de les quals es publiquen més llibres i se'n fan més pel·lícules.⁵

La relació entre els diferents partits comunistes entre 1945 i 1979 al sud-est asiàtic no és una qüestió que hagi estat tan estudiada. Alguns estudis recents han permès descobrir la implicació de Mao en la revolució socialista al Vietnam i també la relació de la República Popular de la Xina amb el règim de Pol Pot. Els estudis que ha fet Chen sobre el govern xinès després de la revolució comunista així com l'estudi de Ciorciari sobre Cambodja són fonamentals per entendre aquestes relacions.⁶

El treball està estructurat en set capítols. El primer és una introducció al naixement del nacionalisme i del comunisme a l'Àsia oriental abans de la Segona Guerra Mundial i els trets característics que adopten. No es pot entendre la guerra d'Indoxina sense veure com aquests dos elements sorgeixen a l'Àsia i desencadenen el conflicte. La resta de capítols narren de forma cronològica la guerra que es produeix a Vietnam i com les potències comunistes, en especial la República Popular de la Xina, hi intervenen en cada moment.

---

⁴ Rousset (2018)

⁵ Al web de filmaffinity.com apareixen 162 títols amb l'etiqueta "Guerra de Vietnam". Hi ha 17 títols més amb l'etiqueta "Guerra Civil Cambodjana". Només la Segona Guerra Mundial (2.095 títols), la Primera Guerra Mundial (388 títols) i la Guerra Civil Espanyola (278) superen aquesta xifra dins els títols de cinema bèl·lic.

⁶ Chen (2005), Chen (2011) i Ciorciari (2013)

1. EL NACIONALISME I EL COMUNISME A L'ÀSIA ORIENTAL

Al segle XIX el sud-est asiàtic estava ocupat per les potències europees. La Gran Bretanya controlava Birmània, Malàisia i Singapur; França controlava Indoxina i Holanda les Índies Holandeses, Indonèsia. És en aquest període que podem dir que s'inicien els primers moviments anticolonials. De fet, el naixement del nacionalisme al continent asiàtic està molt vinculat a l'oposició al colonialisme. On hi havia més influència occidental, més força va tenir el nacionalisme⁷. Algunes de les primeres insurreccions armades van ser les que va protagonitzar Si Voltha contra els francesos de Phnom Penh entre 1885 i 1887 o les de l'emperador Ham Nghi i Tôn Thuyet a Vietnam. Tots aquests moviments no tenien un caràcter popular, no comptaven amb prou elements nacionalistes que permetessin la unió de les masses populars. Van ser accions perpetrades per les antigues classes dirigents. Lucien Bianco diu que eren moviments "patriòtics" que es van quedar en accions de caràcter local.⁸ En qualsevol cas sí que ens poden indicar que les desavinences amb la metròpoli es feien evidents dins els respectius països ocupats.

Serà a començaments del segle XX quan la nova classe social sorgida de la industrialització començarà a involucrar-se en l'oposició al colonialisme. En el cas d'Indonèsia, van començar a circular llibres occidentals de manera clandestina, allunyats de l'educació oficial. Eren llibres de filosofia i història que ensenyaven les idees de la Revolució Francesa, la independència dels Estats Units o noves idees polítiques com les de Marx i Lenin. Amb la introducció d'aquests coneixements, va néixer la idea de lluita per a la llibertat, lluita contra l'opressió que la població del territori patia per part de les potències colonials. Diferents elements van fomentar els interessos nacionalistes dels joves. Els mateixos europeus els invitaven a anar a les escoles europees per instruir-se en la cultura occidental i molts ho van fer per tal d'aconseguir així una bona feina i, per tant, més bona posició social. Malgrat això, un cop formats, aquests joves es trobaven que no podien ocupar els llocs de treball desitjats, perquè estaven reservats als europeus. Aquest fet provocava un descontentament envers la metròpoli. Altres joves, en canvi, sobretot des de Birmània, Vietnam i Indonèsia, van començar a anar a estudiar a la Xina. Allà van conèixer les idees d'un partit nacionalista que s'havia fundat el 1912: el Kuomintang (KMT). Aquest serviria com a model pels partits que començarien a sorgir a les diferents regions. En el cas de Vietnam el primer partit del país que tindria com a objectiu la independència va ser el Viet Nam Quoc Dan Dong (VNQDD), creat el 1927.

Hi ha dos elements més que cal tenir en compte alhora d'analitzar el naixement del nacionalisme al sud-est asiàtic: la religió i l'idioma. El budisme a Cambodja i Birmània actuava com a un factor comú entre la població. Alhora, com que tenia un paper molt important en l'educació, va influir molt en el pensament polític. El mateix passava a Indonèsia amb l'Islam. Allà va néixer el 1912 el Sarekat Islam, moviment nacionalista

---

⁷ Bianco (1976), p. 78

⁸ Bianco (1976) p. 79

musulmà d'inspiració socialista que atacava la jerarquia colonial. En canvi, el cristianisme va estar lligat a les potències colonials.

El colonialisme va transformar l'idioma en un dels elements nacionals més importants. L'exemple més clar el trobem a Indonèsia, on la utilització del malai per part dels holandesos per tal d'evitar que la població nativa utilitzés l'holandès va provocar que acabés convertint-se en una llengua nacional. El 1939 només pocs centenars d'indonesis provinents de famílies aristocràtiques tenien diplomes d'ensenyança superior en holandès,⁹ en canvi la població nativa utilitzava el malai com a llengua comú per a tot el territori.¹⁰

El 1907 es va formar el Partit Nacionalista Filipí, d'origen burgès, que demanava més poder i millors privilegis en les activitats econòmiques. El 1912 es va crear el Partit de les Índies a Indonèsia, que demanava l'autonomia i el 1927 els joves membres de l'Associació d'estudiants indonesis a Holanda van formar el Partit Nacional Indonesi (PNI), que passarà a liderar Sukarno. A Vietnam, ja abans que es fundés el VNQDD, s'havia creat el Partit Constitucionalista, que tot i no demanar la independència, sí que volia un consell representatiu o un parlament vietnamita.

Davant l'augment del nacionalisme, les forces colonials varen permetre petites reformes, però no suficients com per frenar el moviment. Això va provocar que les idees més extremistes cada vegada tinguessin més importància en la població. Després de la revolució de 1917, la població del sud-est asiàtic cada vegada creia més en la via del marxisme com a mitjà per aconseguir la llibertat dels pobles.

El principal problema en la construcció del pensament comunista asiàtic va ser l'adaptació de la teoria del materialisme històric en unes societats amb característiques diferents a les occidentals. Quan Marx va plantejar el pas de la societat capitalista a la socialista no havia previst que això es portés a terme en els pobles colonials perquè encara no eren tan importants els processos imperialistes. La colonització seguia tenint un caràcter mercantilista.¹¹ El mateix Marx parlava de "mode de producció asiàtic" i defensava que, per arribar a eliminar la propietat privada, calia fer infraestructures per crear sistemes d'irrigació que permetessin que un govern centralitzat construís un substrat de pobles autàrquics i eliminés la propietat privada de la terra.¹² No obstant, no van ser tan des de les idees de Marx que es va aplicar el comunisme a l'Àsia sinó que es van seguir els paràmetres analítics del desenvolupament històric de Lenin i Stalin. Va ser Lenin el primer que va plantejar que els pobles colonitzats podien ser un instrument de lluita contra el capitalisme perquè podien treure beneficis a la burgesia europea.

---

⁹ Pastor (2013), p. 122

¹⁰ Els holandesos, a més, van crear una llei que tractava de manera imparcial els diferents grups ètnics, que rebien una educació moderna on es potenciava l'assimilació dels símbols colonials. Com ha exposat Rodríguez (2004), això va provocar que la diversitat d'ètnies que poblaven Indonèsia durant la colonització acabessin assimilant els símbols colonials i apropiant-se d'ells per dirigir el procés d'alliberament nacional.

¹¹ Grimal (1989), p. 39

¹² McLellan (2015), p.290

En el VI Congrés de la Internacional Comunista de 1928 es va obligar als partits comunistes de les metròpolis a condemnar l'imperialisme i recolzar l'emancipació de les colònies. La majoria ho varen fer, tot i que no tots. En el cas del Partit Comunista holandès, tot i que al 1919 va portar al seu programa el recolzament de la independència de les Índies Holandeses, va deixar de fer-ho més endavant davant les rivalitats amb el Partit Comunista d'Indonèsia (PKI), caracteritzat pel seu extremisme. En el cas de França, el Partit Comunista Francès va defensar la descolonització però creia que els pobles colonitzats, exceptuant Indoxina, no estaven encara preparats per a la emancipació.¹³

Dins el Komintern hi va haver el debat de si, a l'Àsia calia, abans d'arribar al comunisme, fer una o dues revolucions. En el cas de Japó hi ha qui veia la revolució Meiji com a una revolució burgesa, tot i que el mateix Partit Comunista Japonès defensava que la societat encara presentava trets feudals.

Segons McLellan¹⁴, el comunisme asiàtic presenta dues característiques diferents respecte l'occidental:

1. **Va néixer vinculat amb les aspiracions anticolonialistes i nacionalistes.** Trong Chinh, un teòric del Partit Comunista de Vietnam defensava que, com que els propietaris feudals i la petita burgesia autòctona depenien del poder colonial francès, nacionalistes i comunistes havien de fer una lluita conjunta. De fet, els marxistes en molts casos van reconèixer la incapacitat de lluitar sols contra la descolonització i van haver de buscar el suport dels moviments nacionalistes burgesos. Això va passar al Vietnam i també a la Xina, on el Partit Comunista Xinès (PCX) va lluitar amb el Kuomintang durant la invasió Japonesa. A Cambodja comunistes i nacionalistes van acabar fent un front comú per a lluitar contra l'invasor vietnamita.
2. **Integra valors culturals autòctons.** El comunisme asiàtic dóna molta importància a la superestructura i, per tant, els elements culturals propis de cada país intervindran per tal d'implicar el poble en la creació de la nova societat. A Corea, per exemple, es va donar molta importància a la creativitat i consciència del poble per crea una societat nova. D'una manera similar, els khmer rojos a Cambodja creien que s'havia d'arribar a una forma de voluntarisme basat en una consciència correcte que permetés fer front a qualsevol obstacle.

Com diu Grimal, podem dir que a les colònies hi havia més homes d'acció que grans teòrics.

¹⁵ Ho Chi Minh, Sjarifuddin o Than Tun, importants dirigents comunistes, van simplificar les reivindicacions per fer-les assequibles a les masses. Van crear un discurs on defensaven el dret a l'autodeterminació nacional i a la igualtat social a través de la lluita antiimperialista i antifeudal. Per tant, per tal d'abolir el sistema feudal calia fer la reforma agrària.

---

¹³ Grimal (1989), pp. 150-151

¹⁴ McLellan (2015), p. 290

¹⁵ Grimal (1989), p. 147

Les idees socialistes a l'Àsia es varen introduir a mesura que creixa la classe obrera, ja abans de la Primera Guerra Mundial. Els primers sindicats es van formar a les Filipines i Indonèsia i el 1914 es va crear a Java l'Associació Socialdemòcrata de les Índies Orientals que va difondre la teoria marxista i prengué molta importància després de la revolució de 1917. En aquest país hi havia un dels règims més autoritaris de l'Àsia i això, juntament amb el gran nombre de proletaris que hi havia, va fer que la Internacional s'hi comencés a interessar.¹⁶

El 23 de maig de 1920 es va crear el Partit Comunista Indonesi. Va ser el primer partit comunista fundat a l'Àsia sud-oriental. El 1923 va organitzar una vaga general de transports i va anunciar l'objectiu d'instaurar el poder soviètic. Aquesta iniciativa que no va tenir el suport d'Stalin, que creia que per fer aquesta revolució calia que comptessin més amb els moviments nacionalistes i amb les masses camperoles. En aquell moment el PKI comptava amb 3.000 membres i controlava organitzacions que agrupaven aproximadament 31.000 treballadors urbans i rurals.¹⁷ El conflicte va iniciar-se en forma d'una insurrecció general el 12 de novembre de 1926. Va ser un fracàs i va comportar la derrota dels comunistes, que a partir de llavors van passar a la clandestinitat.

Mentre que a Birmània el budisme, en certa manera, es va convertir en un factor que va frenar les idees marxistes, a Vietnam, on el budisme era més tolerant i no tenia tan de pes en la població, el comunisme va acabar essent el motor de la descolonització. Molts líders nacionalistes van adoptar les idees del marxisme-leninisme per convicció, però molts altres hi van veure una poderosa força favorable al moviment d'emancipació dels pobles colonitzats.¹⁸ Per Chamberlain la història de la descolonització d'Indochina, a diferència d'altres territoris colonitzats pels imperis europeus, es va convertir en una confrontació entre el món comunista i el no comunista¹⁹. Hobsbawm deia que “el socialisme soviètic atraïa els governants descolonitzats no només perquè l'esquerra de la metròpoli sempre havia defensat la causa de l'antiimperialisme, sinó també perquè veien en l'URSS el model per superar l'endarreriment mitjançant la industrialització planificada, un problema que els preocupava més vitalment que el de l'emancipació del proletariat”²⁰.

Un tret característic dels moviments comunistes asiàtics és el paper revolucionari que assoleixen els camperols. A Xina i a Vietnam la participació d'aquests en les guerrilles va ser fonamental per aconseguir la victòria de la Revolució. La seva simpatia cap el comunisme prové de la reforma agrària que es va portar a terme en els respectius països mentre es feia la guerra contra l'ocupació de japonesos i francesos. Des dels partits comunistes es va defensar el paper dels camperols molt aviat, fins i tot Ho Chi Minh ho faria abans que Mao. A Cambodja, els khmers rojos van portar aquesta teoria a l'extrem i volien transformar tots els ciutadans en camperols.

---

¹⁶ Bianco (1976), p. 88

¹⁷ Bianco (1976), p. 89

¹⁸ Grimal (1989), p. 79

¹⁹ Chamberlain (1997), p. 115

²⁰ Hobsbawm (2016) p.207

A Vietnam, Corea, Cambodja i Xina és on els partits comunistes van adoptar el sistema de guerrilles per assolir el poder. També es va fer a l'Índia, amb la insurrecció naxalita de 1967. Al Japó, en canvi, es va optar per a la via parlamentària, però no va aconseguir el seu objectiu. Tampoc ho va aconseguir el PKI a Indonèsia que, després d'intentar infiltrar-se en les institucions de l'Estat, va ser suprimit definitivament el 1965.

A partir del triomf de la Revolució Xinesa el comunisme es va començar a difondre. La victòria del partit liderat per Mao marcaria l'inici dels grans canvis polítics a l'Àsia oriental durant la Guerra Freda.

1.1. EL COMUNISME A XINA

El 23 de juliol de 1921 es va celebrar a Xangai el primer congrés del Partit Comunista Xinès. Hi varen participar 13 membres: Li Da, Li Hanjun, Dong Biwu, Chen Tanqiu, He Shuheng, Wang Jinmei, Deng Enming, Zhang Guotao, Liu Rnjing, Chen Gongbo, Zhou Fohai, Bao Huiseng i Mao Zedong. L'escollit com a secretari general del partit va ser Chen Dusiu, que no va ser present en la reunió. Chen va ser un dels líders del moviment del 4 de maig de 1919, un moviment que per alguns historiadors ha estat considerat com una primera Revolució Cultural que volia trencar amb la cultura tradicional, el confusionisme i que va obrir les portes al nacionalisme modern.²¹ Per tant, podem dir que l'origen del comunisme a Xina és precisament en les idees que sorgeixen en aquesta petita revolució de 1919 i que es consoliden més tard en la reunió clandestina de Xangai.

Després de la seva formació, el PCX es va unir als nacionalistes del Kuomintang en la lluita contra els senyors de la guerra i per a la unificació del país. Aquesta unió va afavorir la creació de l'acadèmica militar Whampoa destinada a l'exèrcit revolucionari, comandat pel dirigent del KMT, Chiang Kai-chek. El 1926 l'Expedició del Nord, integrada per comunistes i nacionalistes va sortir de Cantó per tal de conquerir Xina. No obstant, aviat es començarien a veure les discrepàncies entre les dos faccions i el 1927, després de l'alliberament de Xangai per part dels sindicats obrers, Chiang Kai-chek va iniciar una massacre contra els comunistes i va acabar prohibint el partit. A partir de llavors, el PCX es va veure obligat a passar a la clandestinitat. Mentre que una part dels comunistes es quedava a Xangai, Mao i els seus seguidors van anar a refugira-se a les muntanyes de Ching kang, entre les províncies de Hunan i Kiangsi i van establir la capital de la nova administració de caràcter comunista a Juichin. Allà va començar una reforma agrària que tindria com a

---

²¹ Bianco (1976), pp. 60-63

principi la redistribució de la terra. Alhora, va aplicar l'estratègia guerrillera, dos aspectes no sempre ben vistos pel Politburó, l'òrgan superior del partit.²²

Fins el 1934 els comunistes van haver de suportar fins a cinc ofensives per part de l'exèrcit de Chiang Kai-shek. Finalment, després de la última, en la qual van participar consellers militars alemanys, van iniciar l'evacuació en la Llarga Marxa. De les 86.000 persones que van sortir en direcció al nord, en van sobreviure 4.000,²³ que van arribar i es van establir a la província de Shaanxi. La Llarga Marxa és vista sovint per a la historiografia occidental com la causa de la deriva totalitària de Mao i el caràcter voluntarista del comunisme xinès, que van culminar amb el Gran Salt Endavant. Des de la historiografia xinesa això no es veu d'aquesta manera, sinó que s'interpreta com a un fet històric que va permetre purificar el partit i assegurar el lideratge de Mao.²⁴ És molt discutit el caràcter èpic que la historiografia marxista li ha donat. Recentment Bailey ha volgut matisar la seva rellevància donant èmfasi en el paper que van tenir els altres soviets que no van ser evacuats i que van seguir lluitant contra l'exèrcit del KMT amb estratègies guerrilleres.²⁵ Aquests acabarien formant el Nou IV Exèrcit de resistència contra l'ocupació japonesa.

El 1937 va començar la invasió japonesa des de Manxukuo, l'estat titella creat a Manxúria després de la seva ocupació el 1931 i que estava governat per Pu Yi, l'últim emperador xinès. En menys d'un any van aconseguir ocupar els principals ports comercials i els nuclis industrials. Els comunistes i els nacionalistes van fer una treva per poder concentrar-se en la lluita contra l'invasor. L'èxit que va tenir el PCX en la lluita contra Japó va ser sobretot gràcies a la col·laboració de la població rural. Aquest fenomen ha estat estudiat per Chalmers A. Johnson.²⁶ Segons diu, l'estratègia que van practicar de guerrilles a la rereguarda de les línies japoneses va ser fonamental i va proporcionar als camperols una consciència nacional que abans només tenien les classes urbanes i, sobretot, els intel·lectuals. Mentre que l'Exèrcit Roig implantava reformes que beneficiaven especialment als camperols pobres, l'exèrcit nacional tractava de manera brutal els seus combatents, els quals la majoria també eren camperols.

Amb l'ocupació dels ports, els japonesos també es van fer seus els impostos de la frontera marítima, que eren els ingressos més importants dels xinesos. Va ser llavors quan va començar una gran inflació que va portar els preus a multiplicar-se per cinc el 1944 respecte el 1937, just abans de començar la guerra.²⁷ La inflació va conduir la població al treball il·legal, a l'especulació i a la corrupció. Membres de l'administració i alts càrrecs militars van començar a dedicar-se al contraban de productes japonesos.

---

²² Bailey (2002), 126

²³ Bailey (2002), 128

²⁴ Ramírez (2016), 161

²⁵ Bailey (2002), 128

²⁶ Johnson (1962), pp. 71-90

²⁷ Bianco(1976), p. 120

Després de la derrota dels japonesos, la treva que havien tingut els comunistes i els nacionalistes es va mantenir fins el juliol de 1946. Els primers van anunciar la creació de l'Exèrcit d'Alliberament del Poble i va començar així la Guerra Civil. En aquells moments els nacionalistes ja tenien molt poc suport de la població. Havien construït un govern autoritari i corrupte encaminat a satisfer els interessos de la burgesia comercials de les grans ciutats i no tenien el suport de la població rural.²⁸ Entre el 1946 i el 1949, anys en què duraria la guerra, els comunistes van fer una gran revolució agrària que transformaria la societat. Els camperols, fins ara sotmesos als grans propietaris, rebrien un lot de terra, eines per a cultivar-lo, bestiar i altres coses confiscades als rics. Alhora es varen posar mesures per acabar amb els maltractaments que patien les dones per part dels seus marits en el camp. La victòria comunista i la proclamació de la República Popular Xina el 1949 va ser l'inici de la revolució comunista a l'Àsia oriental.

1.2. EL COMUNISME A VIETNAM

Indoxina, sota el domini francès, estava dividida pels regnes de Cambodja, Laos i Vietnam, dividit alhora amb tres regions: Cotxinxina, Annam i Tonquín. De tot el territori només Cambodja era una colònia, la resta eren protectorats.

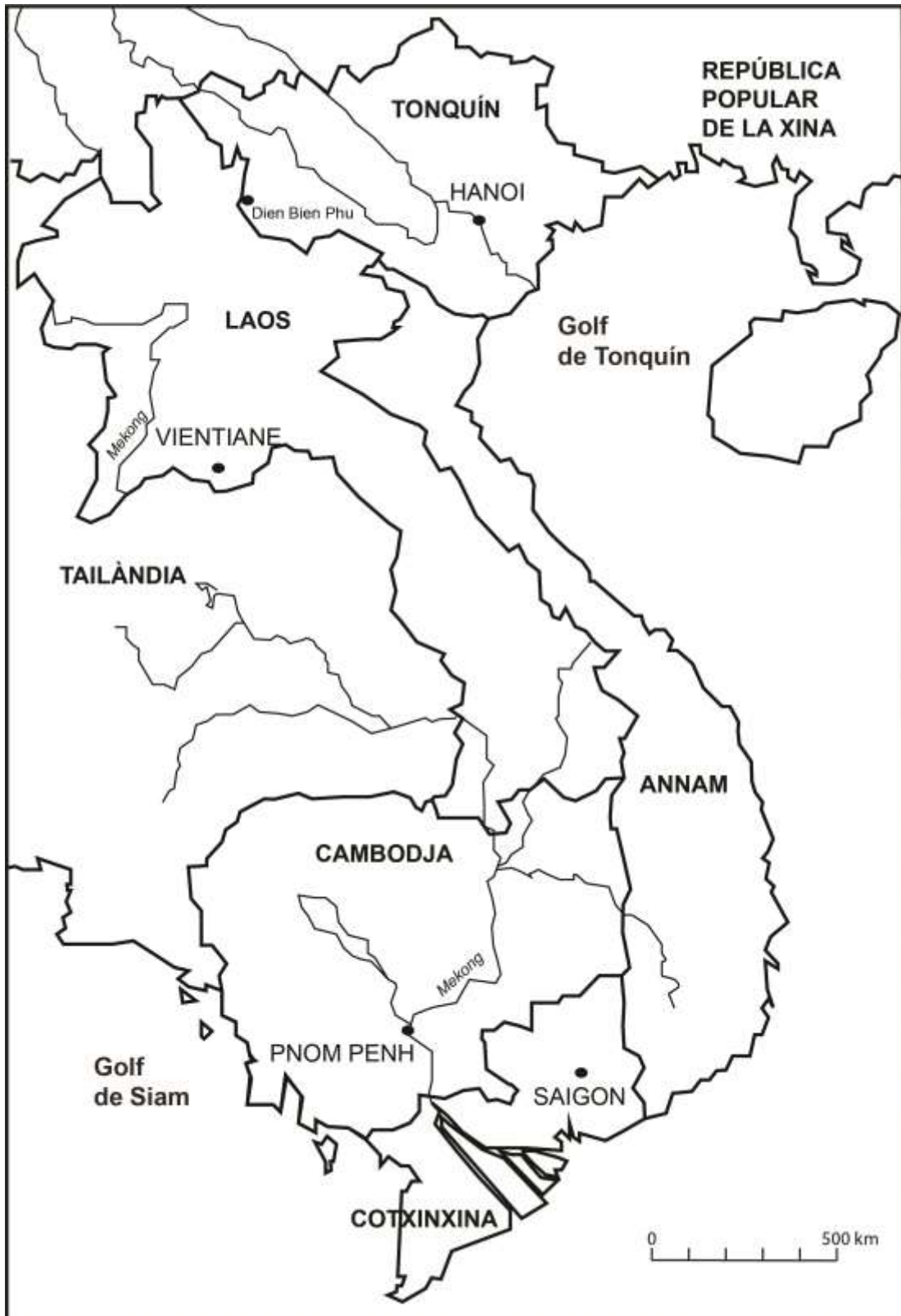
Nguyên Ai Quôc va arribar a Cantó després d'haver militat en el Partit Comunista Francès. Allà va fundar el 1925 la Unió dels Pobles oprimits d'Orient i l'Associació de la Joventut Revolucionària del Vietnam. Aquesta va rebre una formació militar i política a l'Acadèmia Whampoa. El 1926 va escriure *El camí de la revolució* i el 1930 va unir a Hong King tres organitzacions comunistes que un any abans havien aparegut a cada una de les regions de Vietnam. D'aquesta manera va néixer el Partit Comunista Vietnamita. Més tard, davant la voluntat d'unir en un sol país Vietnam, Cambodja i Laos, es va canviar el nom per Partit Comunista d'Indoxina (PCI).

El 1930 marcarà l'inici a Vietnam de greus conflictes entre la població autòctona i els colons. Des del final de la Primera Guerra Mundial, la pressió fiscal sobre la població més pobre havia augmentat. En aquest context sorgeix la revolta de les tropes indígenes de Yen Bay, fomentada pel VNQDD o els actes de pirateria i motins contra grans propietaris. El Partit Comunista d'Indoxina també hi va estar implicat i arran d'això Nguyên Ai Quôc va ser condemnat a mort i obligat a fugir del país. El PCI va passar a la clandestinitat. Tot i això, com que la resta de partit i associacions també van ser prohibides, la població va tendir a simpatitzar amb les organitzacions més extremistes i els comunistes van tenir cada vegada més adeptes.

---

²⁸ Magriñá (2016), p.448

MAPA 1. Configuració territorial de la Indoxina francesa.

Font: Elaboració pròpia a partir de Marr, D (1981) extret de Rodríguez, M (2004), p. 576

Quan els japonesos van ocupar Indoxina, van mantenir el control del govern de Vichy a canvi d'ocupar les instal·lacions militars i tenir el control sobre els mitjans econòmics de la colònia. A partir de 1941 la Lliga per a la Independència de Vietnam (Viet Minh), una unió de diferents organitzacions revolucionàries dirigida per Nguyen Ai Quoc, que en aquest moment es canviaria el nom per Ho Chi Minh, va començar la guerra contra els colons francesos i els japonesos.

En el congrés de Liev Tcheou (1944), reunit sota la supervisió xinesa, es va elaborar un programa per a la formació d'un govern provisional en el qual hi formarien part el VNQDD, el PCI i la Lliga de la Joventut Revolucionària de Vietnam. L'objectiu era acabar amb la dominació francesa i japonesa amb l'ajuda del Kuomintang. Mentrestant, el PCI, a través d'organitzacions locals clandestines, posava en marxa una campanya de propaganda nacionalista que va tenir molt d'èxit entre els joves burgesos intel·lectuals i els antics soldats que havien desertat de l'exercit francès. Va ser una campanya enfocada sobretot contra el règim de Vichy.

El 9 de març de 1945 els japonesos van ocupar definitivament tot Indoxina i van eliminar el govern francès. En aquest moment Bao-Dai, descendent de la dinastia de l'emperador d'Annam, forçat per les tropes nipones, va proclamar que el tractat de protectorat amb França quedava abolit. La complicitat de Bao-Dai amb els japonesos va causar el descontentament de la població. Això va provocar que el Viet Minh cada vegada tingués més suport del poble, fins a convertir-se en la principal força de resistència. A Toquín i Anam, on la població estava cansada de la crisi econòmica i de l'espoli protagonitzat pels japonesos, aviat va trobar adhesions. El mes d'agost, convertit en Exèrcit d'Alliberament Nacional, el Viet Minh va arribar a Hanoi. A mesura que van anar ocupant el territori els notables que tenien els càrrecs de poder van ser substituïts per comitès populars. Finalment, el 2 de setembre de 1945 es va proclamar la independència de Vietnam, donant pas al naixement de la República Democràtica (RDV). En aquests moments el moviment d'independència estava liderat per un front comú on hi participaven el VNQDD, comunistes, budistes i fins i tot catòlics. No era, per tant, un moviment exclusivament socialista.

En la conferència de Postdam, Truman, Stalin i Churchill (més tard serà Attlee) van decidir la partició del país pel paral·lel 16. Del desarmament de l'exercit japonès se n'ocuparien, al nord, els xinesos i al sud, els japonesos. Els primers van aprofitar l'oportunitat per vendre l'armament als comunistes del Viet Minh. Els segons ho farien als francesos, que l'utilitzarien per fer un cop d'estat i restablir el govern de França a la Cotxinxina. Al sud de Vietnam hi havia diferents grups nacionalistes i el mateix PCI es trobava dividit entre trotskistes i marxistes i presentava discrepàncies amb el Viet Minh. Aquestes contradiccions internes van facilitar l'enderrocament del govern de Saigon.²⁹ Nguyen Van Trinh va passar a

---

²⁹ Benz i Graml (1976), p. 189

ser el president del Govern Provisional de Cotxinxina, un president titella de l'estat francès que pocs mesos més tard es va suïcidar. Ho Chi Minh va negociar un acord firmat el 6 de març de 1946 en el qual s'havia de concedir l'autonomia de Vietnam dins la Unió Francesa amb la promesa d'un futur referèndum perquè el poble decidís sobre la independència. Aquest acord, però, no es va complir i l'exèrcit francès va enviar les tropes al nord del país. La primera guerra d'Indoxina es va iniciar quan un vaixell de guerra francès va bombardejar Haiphong, prop de Hanoi, causant la mort de milers de civils. Ho Chi Minh, seguint el model del PCX durant la guerra a Xina, es va traslladar a la selva amb el seu govern per dirigir l'ofensiva militar contra els francesos.

2. LES RELACIONS ENTRE LA REPÚBLICA POPULAR DE LA XINA I VIETNAM EN LA PRIMERA GUERRA D'INDOXINA (1946-1954)

La implicació de Xina en la primera guerra d'Indoxina és una qüestió poc estudiada. El llibre *La China de Mao y la Guerra Fría* de Chen Jian, basat en documentació que recentment ha estat disponible per a la investigació, dóna alguna informació nova sobre aquest aspecte. El 1969 ja s'havia publicat el llibre *Vietnam and China, 1938-1954* de King Chen, però era una obra basada fonamentalment en dos tipus de fonts: la premsa escrita i les emissions de radio. Chen Jian es va basar en altre documentació que fins fa pocs anys no ha estat consultable.

Quan la guerra va esclatar, el Viet Minh, situat a una zona de muntanya a la frontera amb Xina, va rebre l'ajuda de les guerrilles xineses. També va rebre ajuda econòmica, per ordres del Comitè Central. Però va ser sobretot un cop finalitzada la guerra a Xina que les ajudes es van fer importants. El PCX no podia recolzar els vietnamites mentre estava fent la seva revolució lluitant contra els nacionalistes del Kuomintang. A partir de 1949, un cop va guanyar la guerra, les ajudes al Viet Minh es van incrementar.

El mateix any, els francesos, per tal d'evitar que els nacionalistes formessin un grup de resistència amb l'exèrcit vietnamita, van fer tornar de l'exili l'emperador Bao-Dai perquè formés el govern al sud. Tot i això, els senyors colonials seguien exercint el control del país i l'emperador va tenir poc suport. Els Estats Units va iniciar relacions amb Bao-Dai i va començar a enviar ajuda militar. Començava així un conflicte en el qual participarien els dos blocs de poder: l'est contra l'oest. La primera guerra d'Indoxina esdevenia alhora un conflicte colonial i una confrontació de la Guerra Freda.

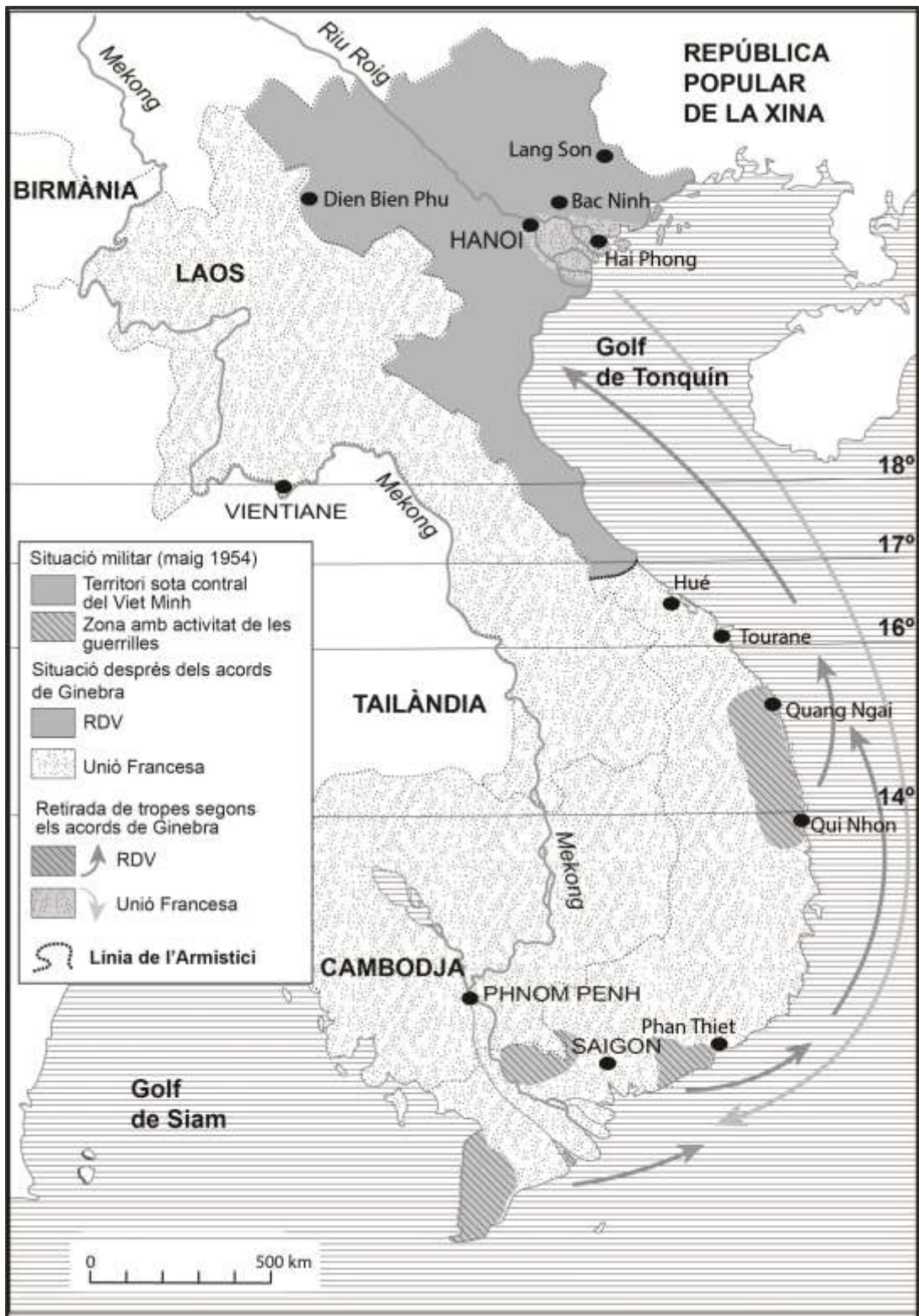
L'estiu de 1949 Lieu Shao-ki, un dels màxims dirigents del PCX, va visitar Stalin a Moscou. En les converses es va tractar el tema de promoure la revolució asiàtica i, particularment, de fer-ho a Vietnam. Allà es va arribar a l'acord que seria la República Popular de la Xina la que ajudaria els guerrillers vietnamites. Més tard, una trobada entre Mao Zedong i Stalin confirmaria l'acord.³⁰ Ho Chi Minh havia buscat el suport dels comunistes russos primer i després dels Estats Units, però cap de les dues potències va donar el seu recolzament a la causa antiimperialista. Stalin pensava que els asiàtics no tenien capacitat per construir estats socialistes i per això el seu focus d'atenció era Europa, no volia interferir en els problemes d'Àsia.³¹ No va donar suport a Mao en la seva revolució i tampoc ho faria a Ho Chi Minh. Mentrestant Ho Chi Minh finalment va fer arribar una carta a Mao demanant ajuda militar. El PCX va enviar a Vietnam Luo Guibo, un comandant de l'Exèrcit Popular d'Alliberament que tenia molta experiència en les batalles de guerrilles en zones complicades. A més, es van comprometre a reconèixer internacionalment la República Democràtica de Vietnam, cosa que va fer el 18 de gener de 1950. Dos dies més tard ho va fer la URSS.

---

³⁰ Chen (2005), p. 196

³¹ Fontana (2017), p. 169

MAPA 2. Indoxina i els acords de Ginebra.

Font: Hugues (2004) en Goscha (2001), p. XXV

Ho Chi Minh va aprofitar l'ocasió per travessar la frontera i arribar a la província xinesa de Guanxi per tal de trobar-se amb Lieu Shao-ki. Allà va sol·licitar trobar-se amb Stalin i Mao a Moscou i així es va fer finalment el febrer del mateix any. Stalin, però, va ratificar la seva opinió, no tenia interès en comprometre's en la lluita contra els francesos a Vietnam, en canvi animava a Xina a fer-ho, perquè s'involucrés en la lluita d'alliberament dels pobles del sud-est asiàtic.³² D'aquesta manera, Zhou Enlai i Mao van establir l'acord de continuar amb el recolzament al Viet Minh.

Segons Jian, els motius que van portar la República Popular de la Xina a ajudar els seus veïns vietnamites eren diversos.³³ Hi havia un motiu pràctic, que era el de reforçar la seva frontera en el sud. Mao volia assegurar-se un perímetre de seguretat que li permetés defensar-se de les amenaces que poguessin venir dels països imperialistes a Corea, Indoxina i Taiwan. A més, algunes unitats de les milícies nacionalistes de Chiang Kai-shek, un cop acabada la guerra, s'havien establert en el sud, en la frontera xino-vietnamita i calia derrotar-les definitivament per evitar el perill. Però aquest no era l'únic motiu. En un primer moment el PCX creia que ajudant les guerrilles del Viet Minh, augmentaria el seu prestigi davant les forces comunistes internacionals. Però a mesura que es va consolidar la revolució xinesa, cada vegada varen defensar més la idea que des de Pequín es podia promoure una revolució asiàtica. Mao ja no creia que la seva lluita formés part del moviment mundial que s'havia iniciat el 1917, començaven a veure que la revolució xinesa tenia molts elements que la diferenciaven de la russa, sobretot pel que fa al paper que prenen els camperols com a motor de la lluita. Des de Xina es podria fer la revolució antiimperialista asiàtica i mundial i per tant, els pobles asiàtics podrien seguir el model xinès per alliberar-se del colonialisme.

Luo Guibo va rebre els encàrrecs d'informar el Comitè Central del PCX de les estratègies bèl·liques que el Viet Minh aniria seguint i també d'establir el millor mètode per fer arribar l'ajuda militar i econòmica des de la República Popular de la Xina. Es va decidir que s'enviarien assessors i grans quantitats d'armament. També es van encarregar de crear una escola militar per tal d'entrenar les tropes vietnamites i els alts càrrecs militars. Quan va iniciar-se la guerra a Corea, veient que l'ofensiva contra el comunisme s'incrementava a l'Àsia, Mao va decidir augmentar l'ajuda al Vietnam per fer front a les potències occidentals. Finalment es va crear el Grup Assessor Militar Xinès, format per 79 oficials, amb el general Vei Guoqing al capdavant.

Els assessors xinesos van portar al Vietnam les tècniques de guerra que van fer possible la victòria de la Revolució Xinesa. S'utilitzaven guerrilles per tal de dividir les tropes enemigues. Quan atacaven un posicionament enemic, procuraven anar atacant els llocs de provisionalment per tal que aquest no pogués restablir-se. Les guerrilles actuaven en les zones de muntanya de la frontera amb Xina i a les zones de la selva. Permetien desplaçar fàcilment els combatents de manera que els enemics no poguessin seguir el seu rastre. Com

---

³² Chen (2005), p. 199

³³ Chen (2005), pp. 193-230

que no tenien un lloc fix on establien la base, era molt difícil per les tropes franceses acabar amb elles.

Els primers èxits importants que va obtenir el Viet Minh gràcies a l'ajuda xinesa van ser a la frontera, on els francesos van haver de retirar-se de la zona que tenien ocupada des de feia anys. D'allà, el general vietnamita Vo Nguyen Giap va decidir atacar la zona del delta de Tonquín, però després de tres ofensives, fetes entre el 1950 i 1951, no va aconseguir imposar-se al voltant de Hanoi. Els francesos havien deixat en mans del general Jean de Lattre de Tassigny el comandament del seu exèrcit, que posava les coses difícils al Viet Minh.

Durant bona part de l'any 1952, els vietnamites es va concentrar en fer petites accions bèl·liques amb guerrilles mentre el Grup Assessor Militar Xinès els preparaven militarment per ocupar la zona nord-occidental. Luo Guibo i Mei Jiasheng, en aquests moments al capdavant dels assessors xinesos, van demanar la participació de tropes xineses perquè ajudessin en l'ocupació, però el Comitè Central del PCX s'hi va oposar, no volien participar directament a la guerra de Vietnam enviant-hi tropes.³⁴ Finalment, a l'octubre de 1952 va començar l'ofensiva que portaria a l'ocupació del nord-oest del Vietnam i nord de Laos.

Mentrestant els francesos van substituir el general Lattre de Tassigny per Raoul Salan i més tard, el 1953, aquest va ser substituït per Henri Navarre. Les tropes franceses cada vegada tenien més suport dels Estats Units, que va arribar a finançar-les en un 80%,³⁵ enviava armament i també assessors, però els militars francesos començaven a manifestar queixes davant la negativa de França de reemplaçar els soldats. Es calcula que cada tres anys moria un curs enter d'oficials de l'acadèmia de Saint-Cyr.³⁶ Per contra, els xinesos, un cop acabada la guerra a Corea, van proporcionar més ajuda al Viet Minh.

El 20 de novembre de 1953 Navarre va planejar llençar sis batallons de paracaigudistes a Dien Bien Phu, un poble situat a una zona estratègica a les muntanyes nord-occidentals de Vietnam. Va transformar aquest poble en una fortificació militar, amb una pista d'aterratge. Així volia impedir que els comunistes ocupessin tota la zona del nord. Els assessors xinesos van aconsellar al Viet Minh que rodegés aquesta fortificació i concentrés la batalla allà. Des del PCX veien que, en el cas d'obtenir una victòria a Dien Bien Phu, els països comunistes tindrien més pes en la conferència de Ginebra, proposada per la URSS per planificar les estratègies que havien d'emprendre les potències respecte les guerres de Corea i Indoxina.³⁷

Els vietnamites utilitzaven la tàctica xinesa de dividir i rodejar l'enemic, destruint-lo a poc a poc. Així ho van fer durant uns mesos a Dien Bien Phu, fins que Mao va decidir que calia

---

³⁴ Chen (2005), p. 209

³⁵ Binns, S., i Bood, A. (productors). (2009) *La guerra en Indochina I* recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=y3MkA6EYEEA>

³⁶ Veiga, Da Cal i Duarte (2011), p. 110

³⁷ Chen (2005), p. 216

més ajuda per tal d'acabar definitivament amb la fortalesa francesa. Va enviar experts del cos d'enginyers voluntaris que havien participat en la guerra de Corea per tal d'ensenyar als guerrillers a cavar trinxeres i galeries subterrànies.³⁸ També van preparar unitats del Viet Minh a la província de Guanxi, prop de la frontera amb Vietnam, perquè ataquessin Hanoi i Hai Phong.

A finals d'abril les tropes franceses de Dien Bien Phu es trobaven acorralades en un espai de dos quilometres quadrats i la meitat de les seves pistes d'aterratge estaven ocupades pels vietnamites. Els Estats Units cada vegada veien més clar la derrota i mentre John Foster Dulles demanava als països occidentals la seva intervenció per aturar el comunisme, Eisenhower plantejava la teoria del domino: "Si vostès posen dretes una sèrie de fitxes de domino en fila i premen la primera, aviat acaba caient fins la última. Dit d'una altra manera: si es permet que els comunistes conquereixin Vietnam es corre el perill de que es produeixi una reacció en cadena i tots els estats d'Àsia sud-oriental es tornin comunistes un darrere l'altre."³⁹

Al maig la República Popular de la Xina va enviar més armament a Dien Bien Phu per preparar l'ofensiva final, que va començar el 5 de maig. Dos dies més tard, les tropes franceses van anunciar la rendició.

El dia 8 de maig es va començar a parlar del cas d'Indoxina a la Conferència de Ginebra, que havia començat el 26 d'abril. Hi van participar França, Anglaterra, Estats Units, la URSS i la República Popular de la Xina. Allà es va començar a veure les discrepàncies entre els comunistes vietnamites i els xinesos. Els primers no volien aplicar alguns aspectes de les reformes agràries que els xinesos aconsellaven que fessin. A més, el nacionalisme vietnamita, que agafava com a element la lluita contra el control xinès, es feia de nou molt present. En vistes de la victòria imminent, aquests desacords es feien més evidents. Els vietnamites defensaven la unió d'Indoxina, amb Cambodja i Laos, mentre que els xinesos i els soviètics veien una solució més eficaç la independència d'aquests dos països i la divisió de Vietnam.

Segons Jian,⁴⁰ la posició de Xina a la conferència de Ginebra ve justificada per tres motius. El primer era la necessitat que tenia, un cop acabades les guerres de Corea i Indoxina, de concentrar-se en qüestions internes i acabar amb els conflictes externs. Volien sobretot dedicar-se a la introducció del primer pla quinquennal i també a l'alliberament de Taiwan. El segon motiu era el temor a la possible intervenció directe dels Estats Units, que ja havien amenaçat en fer-ho a la batalla de Dien Bien Phu. El tercer era la voluntat d'iniciar relacions amb els altres països per evitar, sobretot, el bloqueig i embargament imposat pels Estats Units.

---

³⁸ Huaizhi (1989), p. 532 citat per Chen (2005)

³⁹ Benz i Graml (2002), p. 192

⁴⁰ Chen (2005), 224

Alhora, Stalin també volia evitar una confrontació al sud-est asiàtic i per això, en una trobada entre Zhou Enlai i Viatcheslav Molotov, es va pactar la cooperació de les dues potències comunistes en la Conferència. Finalment es va arribar a l'acord de dividir Vietnam en dos zones separades pel paral·lel 17 amb la promesa de fer, en el termini de dos anys, un referèndum nacional. En aquest aspecte Ho Chi Minh no s'hi va oposar, veient la probable victòria que obtindria en el plebiscit. Va ser a través de fortes pressions dels xinesos i dels soviètics que van acceptar la solució a Laos i Cambodja. A Laos es van establir dos províncies a la frontera amb Xina com a zona per a les forces comunistes. A Cambodja es formaria un govern independent no comunista.

La República Popular de la Xina va ser la potència vencedora en la Conferència. Va obtenir, amb la divisió de Vietnam, una zona de protecció entre el món comunista i capitalista per defensar la seva frontera. A més, es va obrir el diàleg amb les forces occidentals, tan amb França com amb Gran Bretanya, cosa que li permetia trencar la situació de bloqueig internacional. Per primer cop en la història contemporània, Xina va passar a formar part de les grans potències mundials.

3. DELS ACORDS DE GINEBRA A L'INCIDENT DEL GOLF DE TONQUÍN (1954-1964)

Ho Chi Minh, tot i sentir-se traït pels soviètics i xinesos en els acords de Ginebra, veia en les eleccions que s'havien de convocar una possibilitat d'unir el país i després també estendre la seva influència a Laos i Cambodja. Les eleccions que s'havien acordat, però, mai es van realitzar.

Al Vietnam del sud des de 1954 hi governava l'emperador Bao-Dai amb Ngô Dinh Diêm com a primer ministre. El país estava immers en molts conflictes interns. El poder militar estava dividit en tres exèrcits particulars. Un pertanyia a la secta sincrètica Cao Dai, que barrejava creences asiàtiques com l'adoració a Sun Yat-sen amb cristianes. Un altre estava en mans de la secta budista Hoa Hoa. L'altre era el de Binh Xuyen, una organització criminal que controlava el tràfic de l'opi, la prostitució, el joc i fins i tot la policia. Mentrestant les guerrilles comunistes tenien el control de les zones rurals i amenaçaven desmuntar el govern.

El 1954 el ministre d'assumptes exteriors americà, John Foster Dulles, va crear l'Organització del Tractat del Sud-est Asiàtic (SEATO), organització bèl·lica que unia els Estats Units, França, Gran Bretanya, Austràlia, Nova Zelanda, Tailàndia, Pakistan i Filipines. Un dels objectius era la protecció de Vietnam del Sud, Laos i Cambodja de l'amenaça comunista. Seguint el protocol que va establir, es va iniciar l'enviament de tropes nord-americanes. El 1955 els militars americans enviats a Vietnam ja eren 550.000.⁴¹

Ngo Dinh Diêm era fill d'un alt funcionari franco-vietnamita. Abans de ser nomenat primer ministre de Vietnam del Sud havia viscut a Japó, Estats Units i Europa, on va estar durant un temps en un convent benedictí belga. El 1955 es va encarregar de convocar una assemblea per destituir Bao-Dai, que en aquell moment estava vivint a França, i va convocar un referèndum nacional fraudulent que acabaria legitimant-lo com a president de la nova República. Era un governant que comptava amb la complicitat dels Estats Units, els quals no cercaven interessos econòmics en la intervenció en el conflicte, sinó que volien aturar l'expansió comunista. Com afirma Fontana, l'entusiasme que professava Eisenhower per Diêm es devia al fet que "en ell havia trobat el que havia buscat en va a Cambodja i Laos: un governant decididament anticomunista en el que confiar."⁴² Les enormes ajudes que enviaven els americans, però, s'acabaven perdent en assumptes de corrupció i en suborns als dos exèrcits religiosos, un cosa indispensable per poder-los controlar.⁴³ Aviat Diêm es va veure involucrat en un conjunt de negocis il·legals. Es va dedicar a afavorir sobretot els

---

⁴¹ Benz i Gramlr (2002), p. 195

⁴² Fontana (2017), p. 177

⁴³ Entre 1955 i 1961 els Estats Units van proporcionar a Diêm 2.000 milions de dòlars en ajuda econòmica i militar (Fontana 2017, p. 177)

catòlics que provenien del nord,⁴⁴ els quals van acabar formant feus al Baix Tonquín on les autoritats religioses exercien el poder polític.

A Hanoi el poder es trobava en mans dels comunistes. Aquests havien dissolt el PCI el 1945 un cop proclamada la República Democràtica de Vietnam, i el van refundar el 1951 amb el nom de Partit dels Treballadors. Els nacionalistes no comunistes van ser apartats del poder un cop acabada la guerra i ara el partit de Ho Chi Minh governava sol. El Politburó del partit comptava amb Trong Chinh com a secretari general. Ell va ser el promotor de la reforma agrària. Per tal de suprimir el poder dels terratinents es va fer una llei que classificava la població rural en cinc categories segons el mode de producció: terratinents que no explotaven la terra directament, pagesos rics que ho feien amb mà d'obra, pagesos de nivell mitjà que podien cultivar la terra ells directament, pagesos pobres que havien d'arrendar la terra a altres i pobres que treballaven com a jornalers. L'objectiu era fer una reforma que beneficiés les dues últimes categories i per això es va redistribuir la terra alhora que s'impulsava als més pobres a acusar i jutjar els antics propietaris. Va ser una reforma plena d'excessos on fins i tot van morir molts propietaris que havien lluitat a favor de l'alliberament de Vietnam i també pagesos pobres. Davant les protestes de la població, el partit va iniciar una campanya per escoltar les crítiques del poble. Era una campanya basada en la de les "Cent Flors", portada a terme pels PCX a la República Popular de la Xina. Finalment es va destituir Trong Chinh i Ho Chi Minh va ocupar el seu lloc. Es van abolir els tribunals de la reforma agrària i el 1960 es va fer una nova Constitució per garantir la llibertat dels nord-vietnamites.

A partir de llavors, les col·lectivitzacions, els crèdits concedits, la millora de les tècniques de conreu, la construcció de noves infraestructures hidràuliques i el subministrament d'adob van fer que alhora que els camperols s'alliberaven de l'explotació, augmentava el creixement econòmic del país. Això va obrir les portes a la industrialització. Es va crear un pla triennal (1958-1960) i posteriorment un pla quinquennal (1961-1965) per desenvolupar la indústria tèxtil, del te, del sucre i del paper. També es va potenciar l'educació i es va portar a terme una normalització de l'idioma. Tots aquests factors contrastaven amb la realitat que es vivia al Vietnam del Sud, on el conflicte cada vegada estava més present.

Quan Kennedy va arribar a la Casa Blanca, el gener de 1961, la CIA el va alertar de l'augment de les guerrilles vietnamites del sud. Després que Diêm s'hagués negat a convocar eleccions, s'havien organitzat en un Front Nacional d'Alliberament (FNA) que agrupava 20 partits polítics, comunistes i no comunistes i de diferents religions.⁴⁵ Tenien com a objectius la construcció d'un govern de coalició nacional, garantir les llibertats democràtiques, fer eleccions generals i celebrar una nova conferència internacional per tal de reunificar de

---

⁴⁴ La CIA va organitzar una operació per causar el terror als catòlics del nord alertant-los que patirien persecucions per part dels comunistes. Així va promoure que emigressin cap el sud. Es calcula que immediatament després de l'alto al foc, el 1954, 880.000 vietnamites del nord van anar al sud. (Benz i Gramlr, 2002, p. 196)

⁴⁵ El 1959 hi havia 2.500 guerrillers en el Sud de Vietnam i al 1960 ja n'hi havia 12.000 (Fontana 2017, 177)

forma pacífica el país. El Servei d'Informació dels Estats Units va batejar el FNA amb el nom de Vietcong per tal de diferenciar-lo del Viet Minh, que tenia molt de prestigi en la població després de la victòria contra els francesos. Després d'haver participat en l'alliberament dels comunistes a Corea del Sud, Birmània, Filipines i Malàisia un cop acabada l'ocupació japonesa, semblava que els Estats Units no podien deixar que el Vietnam del Sud caigués en mans de les guerrilles.⁴⁶ És per això que tot i la deriva autoritària de Diêm van optar per donar-li suport i finançar el seu govern.

En el Primer Congrés del FNA, celebrat l'any 1962, es va escollir com a secretari general del Comitè Central Nguyen Van Hieu, dirigent del Partit Socialista. El mateix any es va fundar el Partit Popular d'Acció Revolucionària, que era la branca política del FNA i actuava com a una delegació del Partit dels Treballadors. Molts comunistes del sud que després de la divisió del país havien fugit al nord, van començar a tornar formats com a guerrillers per lluitar al costat del Vietcong.

Mentrestant, la República Democràtica de Vietnam, amb l'ajuda del Pathet Lao, grup guerriller comunista de Laos, va fer un conjunt de camins per tal d'abastir tant d'aliments com d'armament els seus companys del sud. La Ruta Ho Chi Minh, com es va anomenar, passava per la selva de Laos per evitar passar per la zona del paral·lel 17.

Diêm va convocar unes eleccions manipulades el 1961. El seu partit, el Moviment Nacional Republicà, estava dirigit per dos dels seus germans: Ngo Dinh Nhu i Ngo Dinh Can. No tenia un programa ideològic clar, més enllà del culte a la seva persona i un anticomunisme ferri. La formació política del mateix Diêm era escassa, estava molt influenciat pel confusionisme i el sincretisme religiós que dominava el Vietnam del Sud. Un cop guanyades les eleccions, Nhu va promoure un programa als *hamlets*, poblats fortificats i armats per tal de defensar-se de les guerrilles.

El 1963 varen començar els primers incidents importants a Hué quan Diêm va prohibir decorar el carrer amb banderes per commemorar el 2587 aniversari de Buda. Els budistes es varen revoltar i la represàlia de l'exèrcit va provocar multitud de morts. En protesta d'aquest fet el sacerdot budista Quang Duc es va cobrir de benzina i es va calar foc a la ciutat de Saigon davant la premsa internacional. Les imatges van donar la volta al món. A partir d'aquí van seguir les autoimmolacions rituals i es va crear un grup de resistència important a la pagoda de Xa Loi, sota la direcció del monjo Thich Tri Quang. Els conflictes interns, la corrupció i les desavinences amb Diêm, que professava un fort antiamericanisme, finalment van decidir els assessors americans que hi havia al país a planejar un cop d'Estat militar. Es va formalitzar la nit de l'1 i 2 de novembre i va acabar amb l'assassinat de Diêm i dels seus germans.

---

⁴⁶ Veiga, Da Cal i Duarte (2014), p. 201-203

Mentrestant, els Estats Units tenien el focus posat en Laos. Aquest país s'havia declarat neutral després de la primera guerra d'Indoxina. Tot i que era un país pobre, la seva posició estratègica va fer que els americans de seguida hi veiessin un lloc important per tal de portar a terme la seva tasca de posar fre a l'expansió comunista. Es van ocupar del cent per cent del seu pressupost militar i a través dels serveis secrets, van provocar el debilitament de les seves estructures polítiques. Hi havia diferents faccions polítiques: conservadors, neutrals i comunistes. La CIA va armar un general conservador, Phoumi Nosavan, mentre els Estats Units oficialment donaven suport al primer ministre, el neutral Souvanna Phouma. El 1960 va començar la guerra civil entre conservadors, neutrals i el Pathet Laos, les guerrilles comunistes que havien estat armades per la URSS i tenien el recolzament de la RDV. En la guerra, la CIA es va ocupar de construir una base aèria a Long Tieng mentre formava un exèrcit amb membres de l'ètnia hmong. A més, va facilitar el comerç de l'opi que cultivaven aquests, transportant-lo amb els avions de la companyia Air Amèrica.

Amb l'assassinat de Diêm, la implicació dels Estats Units en una guerra a Vietnam es feia més evident. Malgrat això, la historiografia no es mostra d'acord respecte la posició de Kennedy en el conflicte de Vietnam. Acostuma a defensar que el president americà no volia enviar tropes militars, sinó que volia només participar-hi amb consellers militars i intervenint en la política del país.⁴⁷ Hi ha fins i tot qui creu que abans de la seva mort, que va ser tres setmanes després de l'assassinat del president sud-vietnamita, va prendre accions per retirar la presència americana del país. Tot i això, l'enviament de consellers militars no va parar.⁴⁸ Johnson es va veure obligat a continuar el camí cap a la guerra. Mentre va ser vicepresident era partidari d'una implicació limitada al Vietnam: assessors, material de guerra, tropes escollides i bombardejos limitats contra els comunistes.⁴⁹ Quan va assolir la presidència això va canviar. Va acabar enviant mig milió de soldats i protagonitzant el conflicte més violent de la Guerra Freda.

Entre el 1955 i 1963 la República Popular de la Xina va situar-se en una posició més neutral respecte la unificació de Vietnam. Creia que Hanoi s'havia de concentrar en consolidar la revolució abans d'aconseguir la unificació. A més, la fam que va causar el Gran Salt Endavant a la població xinesa feia que el PCX s'hagués de concentrar més en els problemes interns que en ajudar els altres països comunistes.⁵⁰ No obstant, durant tot aquest període els dos països van mantenir estretes relacions i les reunions entre els seus dirigents van ser freqüents. L'enviament d'ajuda militar no va frenar-se i abans de l'inici de la guerra amb els Estats Units, s'havien enviat de nou 320 milions de iuans en fusells, peces d'artilleria, bales, radiotransmissors, camions, aeroplans, vaixells de guerra i uniformes militars.⁵¹

---

⁴⁷ Logevall (2011)

⁴⁸ De 55 oficials americans el 1954 es va arribar a passar a 16.000 el 1963. (Benz i Gramlr 2002, p. 201 i Logevall 2011, p. 293)

⁴⁹ Veiga, Da Cal i Duarte (2014)

⁵⁰ Chen (2005)

⁵¹ Li Ke i Hao Shegzhang citat per Chen (2005), p. 321

El 1962 una delegació de la República Democràtica de Vietnam encapçalada per Ho Chi Minh i Nguyen Chi Thanh va visitar Pequín. Allà van plantejar la possibilitat d'un atac nord-americà i van demanar suport als xinesos. No va ser fins l'any següent que en una visita a Hanoi, Luo Ruiqing, cap de l'Estat Major de l'Exèrcit Popular d'Alliberament xinès va reafirmar el compromís d'ajudar els seus compatriotes en el cas d'un atac de les potències imperialistes. Finalment el setembre del mateix any es van reunir a Guangdong dirigents de quatre partits comunistes: Ho Chi Minh, Le Duan i Nguyen Chi Thanh representaven el Partit dels Treballadors de la República Democràtica de Vietnam; Kaysone Phomvihane representava el Partit Revolucionari Popular de Laos, la branca política del Pathet Lao; Dipa Nusantara Aidit representava el Partit Comunista d'Indonèsia i Zhou Enlai representava el PCX. Aquest últim va defensar la lluita armada en les zones rurals per portar la revolució a la zona d'Indoxina. Després d'això, els comunistes laosians van sol·licitar ajuda militar i l'establiment de bases militars xineses al seu país. Així es va fer. El juliol de 1964 es té constància d'una reunió entre els dirigents xinesos, laosians i nord-vietnamites per tal d'acordar l'actuació en el cas d'una ofensiva perpetrada pels Estats Units. Zhou Enlai va recalcar que utilitzarien tots els mitjans per atacar l'enemic imperialista, que intervindrien en la guerra.⁵²

Si en un primer moment els xinesos es van mantenir partidaris de la divisió de Vietnam i mantenir la pau i ara es mostraven partidaris de la guerra, era perquè la mateixa dinàmica de la República Popular de la Xina havia canviat. Per Jian, després de la crisi que va suposar el Gran Salt Endavant, Mao es va trobar en un segon pla dins el partit. En aquest moment ell volia fer front als adversaris del mateix PCX i recuperar el poder.⁵³ Per això va promoure una campanya per recordar la lluita de classes, el veritable motiu de la revolució. Creia que si creava la impressió de que el país s'enfrontava a una greu amenaça exterior, contribuiria a enfortir la dinàmica de la mobilització revolucionària dins de Xina alhora que enfortia la seva posició dins el partit. Aquesta nova tendència de Mao va culminar amb la Revolució Cultural. El primer atac contra un membre del partit va ser contra Wnag Jiaxiang, cap del Departament Internacional d'Enllaços. Aquest va elaborar un conjunt d'informes en els que deixava clar que els xinesos havien de mantenir-se neutrals en cas d'una guerra contra els Estats Units. Mao va criticar aquesta postura acusant-lo de no voler recolzar els compatriotes comunistes i d'afavorir les potències imperialistes. En canvi ell es posicionava a favor de seguir la lluita per acabar amb l'imperialisme. Aquesta mateixa estratègia la va utilitzar per acusar més tard Lieu Shao-ki i Deng Xiaoping.

Entre el 1963 i el 1964 hi va haver nombrosos cops d'estat a Vietnam del Sud. La capital, Saigon, es trobava submergida en l'anarquia provocada pels conflictes entre budistes i catòlics.⁵⁴ Johnson va retardar la presa de decisions respecte el Vietnam mentre estava

---

⁵² Chen (2005), p. 321

⁵³ Chen (2005), p. 325

⁵⁴ Tot i que els catòlics representaven el 10 per cent de la població i els budistes el 80, els privilegis que havien tingut durant el mandat de Diêm havien contribuït a augmentar la rivalitat. (Fontana 2017, p. 277)

pendent de les eleccions de 1964. No volia embrancar-se en una guerra, però havia d'actuar d'alguna manera per tal que no l'acusessin de tou davant dels comunistes, rebia la pressió del candidat republicà Goldwater. A més, també creia que no podia permetre que la teoria del dominó es fes realitat. El moment crucial que va marcar l'inici de les hostilitats de les tropes americanes a Vietnam del Nord va ser uns mesos abans, quan a l'estiu de 1964 van ser atacats dos vaixells destructors de l'exèrcit dels Estats Units al golf de Tonquín.

Algunes llanxes nord-americanes portades per vietnamites i tailandesos van començar a realitzar maniobres d'atac al golf de Tonquín. El dia 2 d'agost, tres llanxes nord-vietnamites es van trobar el destructor nord-americà Maddox en el mateix golf. El capità del vaixell, John J. Herrick va ordenar disparar-les com a advertència. Les llanxes s'hi van tornar disparant els torpedes, que no van arribar a tocar el vaixell. Aquest va replicar amb l'ajuda d'avions procedents del portaavions Ticonderoga, i va causar la mort a quatre vietnamites a més de ferir-ne a alguns més. Els següents dies els atacs amb llanxes nord-americanes no van cessar. Llavors es va tenir notícies que s'havia tornat a atacar el Maddox i també un altre destructor, el Turner Joy. Un informe del capità Herrick ha demostrat que en el moment del suposat atac no hi havia nord-vietnamites a la zona. Aquest fet va ser una maniobra que va utilitzar el president Johnson per aconseguir que el Consell de Seguretat dels Estats Units autoritzés un bombardeig a les bases navals de Vietnam del Nord. Van destruir 25 llanxes i el 90 per cent dels dipòsits de petroli.

Tot i que Mao era partidari de la intervenció a Vietnam, no volia entrar en un combat directe amb els Estats Units. Aleshores estava preparant canvis en el seu país, volia fer la Revolució Cultural i participar-hi d'una manera limitada podia estimular la població. Si entrava en guerra posaria en perill Xina. Després dels incidents del golf de Tonquín, va començar a mobilitzar tropes cap a la frontera i a fer-ho públic. La població xinesa va rebre la notícia amb gran entusiasme, calia demostrar la solidaritat amb el poble vietnamita i aturar l'agressió imperialista.⁵⁵ En els pròxims anys es varen començar a construir vies de ferrocarril per tal de millorar les connexions amb la frontera amb Vietnam i també es van començar a traslladar les fàbriques a l'interior del país. Calia preparar-se per a una guerra que podia començar en qualsevol moment. La guerra a Indoxina, per tant, va contribuir enormement en la transformació econòmica de la República Popular de la Xina.

---

⁵⁵ Segons les estadístiques de l'agència de notícies Xinhua, més de vint milions de xinesos van participar en mítings i manifestacions entre els dies 7 i 11 d'agost contra l'agressió dels Estats Units al golf de Tonquín. (Chen 2005, p. 331)

4. L'ESCALADA MILITAR DELS ESTATS UNITS (1964-1968)

A l'octubre de 1964 Johnson encara negava que volgués enviar tropes al Vietnam. No obstant, a principis de l'any següent, després de l'atac del Vietcong a la base aèria de Pleiku, va començar el bombardeig a les zones d'habitualment nord-vietnamites. Després d'això van començar a lluitar les primeres tropes amb soldats dels Estats Units.⁵⁶ L'error més important que va cometre l'administració nord-americana va ser no tenir en compte l'entorn natural del Vietnam. Les espesses selves, les muntanyes i els extensos camps d'arròs no permetien la construcció de moltes carreteres aptes pels vehicles de guerra i era un espai que no s'adaptava a l'estil de combat de l'exèrcit nord-americà. En canvi, les guerrilles podien aconseguir victòries de manera molt més fàcil sense avions ni camions, desplaçant-se per túnels subterranis que feien milers de quilòmetres.

L'ofensiva americana va començar amb l'Operació Rolling Thunder, que consistia en bombardejar les vies de comunicació amb el nord. Es volia que d'aquesta manera els nord-vietnamites es retiressin de la guerra i mantenir el Vietnam del Sud un estat independent. Hanoi es va veure obligat a demanar ajuda als seus aliats soviètics i xinesos. Es donava el cas que les relacions entre les dues potències estaven molt deteriorades i compatien per qui podia tenir més influència a Vietnam.

A Pequín es plantejaven diferents escenaris possibles. Podria ser que la guerra s'escampés tan pel Vietnam del Sud com per Vietnam del Nord. També podria ser que s'acabés fusionant amb la guerra de Laos i fins i tot que s'ataqués la República Popular de la Xina. Per frenar els Estats Units, es van començar a enviar missatges a través de la premsa avisant que els xinesos estaven disposat a donar tota l'ajuda que fos necessària als comunistes vietnamites i que, en el cas que Estats Units decidís bombardejar territori xinès, les represàlies no tindrien límits. Zhou Enlai va fer enviar el missatge a Johnson a través del president paquistanès Mohammed Ayub Khan i també a través del primer ministre indonesi. El 12 d'abril el Comitè Central del PCX va redactar un document, les "Instruccions per consolidar els preparatius de guerres futures" que deia que els imperialistes nord-americans estaven envaint l'espai aeri de la República Democràtica de Vietnam i això suposava una greu amenaça per a Xina.

En una trobada entre Ho Chi Minh i Mao Zedong a Changsha el primer va demanar ajuda material i militar perquè poguessin enviar els seus en el sud. Mao es va comprometre a enviar el que fos necessari i a construir dotze carreteres noves per facilitar la mobilitat dins de Vietnam.⁵⁷ Més tard es va concretar el paper que tindria cada país. En el cas que la guerra es mantingués tal i com s'estava portant a terme —els Estats Units havia desplegat les tropes al sud i només utilitzaven la força aèria per bombardejar el nord—, els vietnamites farien la guerra amb els seus propis homes i el material i l'ajuda d'assessors que fessin falta dels

---

⁵⁶ El desembre de 1965 ja hi havia 184.000 soldats nord-americans mobilitzats a Vietnam (Fontana 2017, 316)

⁵⁷ Chen (2005) p. 338

xinesos. Si els nord-americans utilitzaven vaixells de guerra per ajudar els sud-vietnamites a conquerir el nord, aleshores els xinesos enviarien també forces aèries i vaixells. Si les forces terrestres dels Estats Units ocupaven el nord, la República Popular de la Xina també n'enviaria. Per tant, els nord-vietnamites podien ocupar-se d'ajudar el Vietcong mentre els xinesos proporcionaven l'ajuda militar necessària i protegien el nord.

Els xinesos van crear dos organismes per dirigir les operacions al Vietnam: el Grup Director d'Assumptes Vietnamites, format per membres del Politburó del PCX i el Grup Adjunt al Comitè Central i al Consell d'Estat, format pel Ministeri d'Assumptes Exteriors, el Departament de Política General de l'Exèrcit Popular d'Alliberament i altres institucions i departaments encarregades d'executar el que el primer organisme decidia.

Ajuda xinesa a Vietnam entre 1965 i 1969

Soldats d'enginyeria enviats	80.000
Quilòmetres de vies de ferrocarril construïdes	117
Quilòmetres de vies de ferrocarril reconstruïdes	362
Ponts ferroviaris construïts	39
Túnels construïts	14
Estacions de ferrocarril construïdes	20
Bases aèries construïdes (a Yen Bai)	1
Quilòmetres de carreteres construïdes o reconstruïdes	1.206
Quilòmetres de línies telefòniques	894

Font: Chen (2005)

Ajuda militar xinesa a Vietnam entre 1965 i 1969

Armes	868.697
Peces d'artilleria	22.778
Bales	806.220
Projectils	7.668
Radio-transmissors	10.875
Telèfons	20.792
Tancs	44
Vaixells de guerra	46
Aeoplans	72
Vehicles	1.261
Uniformes	3.400

Font: Chen (2005)

Entre el 1965 i el 1969 la República Popular de la Xina va enviar a la RDV tropes d'enginyeria per a la construcció de ferrocarrils, carreteres, aeroports i altres infraestructures; tropes d'artilleria antiaèria per a la defensa dels avions nord-americans i grans quantitats

d'armament i subministres militars. El nombre d'homes enviats en total s'estima en 320.000.⁵⁸

A Saigon, després dels diferents cops d'estat, dos militars van aconseguir imposar-se com a governants: Cao Ky i Thieu, començant així un període d'estabilitat política. Fins el 1967 el govern militar va estar presidit pel primer i el segon actuava com a cap d'Estat. A partir d'aquest any, Thieu, que comptava amb el suport dels nord-americans, va passar a ser el president escollit en unes eleccions. Va ser un líder tan autoritari com Diêm i no comptava amb el suport popular. És per això que la guerra es va acabar convertint en un assumpte nord-americà. Malgrat l'oposició de veus influents, tant dels Estats Units com de l'estranger —la majoria d'aliats del país van alertar que no era possible aconseguir una victòria al Vietnam— l'enviament de tropes no va parar d'augmentar. La causa que els Estats Units continuessin la guerra tot i les advertències es troba en el que Jonathan Schell va anomenar la “teoria psicològica del dominó”.⁵⁹ Ara la teoria del dominó agafava una dimensió psicològica més important. Si un estat del sud-est asiàtic queia en mans del comunisme i la resta veien que la principal força imperialista no actuava, aleshores tots podrien intentar la seva revolució, fins i tot sense el suport de les principals potències comunistes. Alhora, si Washington aconseguia mantenir un govern no comunista a Saigon, enviaria un missatge poderós a les dos potències que donaven suport al FNA, sobretot a la República Popular de la Xina, que era qui més estava intervenint en la guerra.

Dels 23.000 soldats que havia enviat inicialment Johnson, el 1967 ja eren més de mig milió.⁶⁰ L'estratègia que seguien era la de *search and destroy*, consistent en localitzar els enemics i destruir-los per tal de causar el màxim de baixes possibles i forçar la retirada de la guerra. No perseguïen ocupar territori. Primer utilitzaven avions B-52 per bombardejar els enemics i després s'enviaven soldats per acabar de liquidant els supervivents. El general Westmoreland va introduir el mètode del recompte diari de cadàvers. Però aquests mètodes militars juntament amb l'ús de napalm i l'ús d'herbicides per desforestar, que van acabar convertint-se en una arma biològica que va provocar nombroses malalties a la població sud-vietnamita, van fer que el FNA cada vegada tingués més adhesions.

Fins el 1968 les tropes nord-americanes i sud-vietnamites veien que podrien obtenir una victòria ràpida. Westmoreland havia anunciat que la guerra estava a punt d'acabar, basant-se en el nombre de combatents del FNA que creia que estaven en actiu. En realitat el nombre era molt superior, com es va demostrar en l'ofensiva del Tet (any nou budista). El febrer, 36.000 soldats guerrillers van atacar simultàniament 28 de les 44 capitals de província sud-

---

⁵⁸ Logevall (2011)

⁵⁹ Logevall (2011), p. 296

⁶⁰ A finals de 1965 el nombre de soldats arribava a 180.000, l'any següent van arribar a 385.000 i el 1968 ja n'hi havia 536.100 (Logevall 2011, 296). En total 2,5 milions de soldats nord-americans van participar en la guerra (Fontana 2017, 316).

vietnamites.⁶¹ Van destruir aeròdroms, bases militars i instal·lacions del govern. Es van produir lluites a Saigon, on els combats van durar dies en els barris més popular i fins i tot es va atacar l'ambaixada nord-americana. La ciutat de Hué va resistir durant 26 dies, fins que va ser reconquistada. Entre els dos bàndols hi va haver nombroses baixes i tot i que no es va aconseguir una victòria militar, segons Benz i Graml sí que va ser una acció que va tenir èxit en el nivell polític i psicològic.⁶²

L'ofensiva del Tet va donar la volta al món i va suposar un canvi de rumb en l'estratègia dels Estats Units. Es van posar en evidència les mentides del govern nord-americà i també que mai aconseguiria la victòria. Les campanyes contra la intervenció dels Estats Units a la guerra es van estendre a tot el món. Els soldats nord-americans van iniciar protestes. Per Rousset van ser uns fets que van afavorir el maig del 68.⁶³ La identificació amb la lluita del poble vietnamita va ajudar en la construcció d'una nova esquerra que volia trencar amb la situació actual dels països occidentals. Finalment el president Johnson es va veure obligat a acceptar negociacions de pau i també a renunciar a presentar-se a les properes eleccions. Es va apartar Westmoreland del seu càrrec a Vietnam.

Els Estats Units no van avisar Thieu del canvi de decisió que prenen respecte la guerra. El 10 de maig de 1968 van començar les negociacions entre Vietnam del Nord i el govern nord-americà a l'hotel Magestic de París. No era el primer intent de negociació que es produïa. Dos anys abans hi havia hagut una trobada a Varsòvia però no va culminar en cap acord i l'any anterior s'havia començat una petita treva que va fracassar davant la negativa de Hanoi d'aturar l'activitat al sud. La trobada de París va ser ben vista per la Unió Soviètica, però no per Mao Zedong. Aquest veia que la influència soviètica a Vietnam era cada vegada més gran. A més, creia que si s'acabava unificant Indoxina, es convertiria en una potència important a la zona difícil de controlar.

---

⁶¹ Dades segons Benz i Graml (2002). Segons Fontana (2017) el FNA va mobilitzar 80.000 homes durant l'ofensiva del Tet, dels quals 60.000 van acabar perdent la vida. Segons Veiga, Da Cal i Duarte (2014) hi va haver 45.000 baixes de 84.000 homes mobilitzats. Tot i la diferència de dades que podem trobar en la historiografia tots els autors estan d'acord en afirmar que el nombre de baixes va ser enorme, molt més que el dels combatents nord-americans i sud-vietnamites, que s'estima en uns 11.500.

⁶² Benz i Graml (2002)

⁶³ Rousset (2018)

5. LA RUPTURA SINOSOVIÈTICA EN EL CONTEXT DE LA GUERRA DE VIETNAM

Després de la mort d'Stalin la cooperació entre Moscou i Pequín va seguir. Els soviètics van contribuir en la reconstrucció econòmica de la Xina i a promoure la seva posició internacional. Malgrat això, Mao cada vegada es mostrava més contrari a reconèixer l'autoritat de Khrusxov, que veia més jove i inexpert que l'anterior dirigent soviètic i no estava d'acord amb la desestabilització que estava portant a terme.⁶⁴ La posició de Mao respecte les crisis a Polònia i Hongria i la negativa de Moscou de proporcionar prototips de bombes atòmiques i dades perquè en poguessin fabricar als seus aliats, van provocar una tensió que es va prolongar fins el 1964. A més, la demanda de Khrusxov d'establir unes estacions de radio en territori xinès no van agradar gens al gran timoner. Els comunistes xinesos, fortament nacionalistes, no veien gens bé les ingerències d'una potència estrangera com la URSS en el seu territori.⁶⁵

Després de la caiguda de Khrusxov, les relacions entre la URSS i la República Popular de la Xina van tenir un petit període d'estabilitat que va permetre fer un front comú per enviar ajuda militar a la República Democràtica de Vietnam. Però aquesta entesa es va començar a deteriorar per dos motius. El primer era la importància que estava tenint el model revolucionari xinès entre la resta de partits comunistes.⁶⁶ En alguns països la influència del maoisme es feia cada vegada més important, Albània, per exemple, estava sota la influència de Xina i Romania cada vegada utilitzava més el conflicte sinó-soviètic per distanciar-se de la URSS. Les joventuts de molts partits comunistes començaven a simpatitzar amb el model asiàtic, des d'Europa fins a l'Amèrica Llatina. Això posava en perill l'hegemonia soviètica.

El segon motiu de la tensió entre les dues potències tenia a veure amb el conflicte que es vivia a l'Àsia Central. Després de la revolució, Xina va manifestar el seu interès expansionista per trencar amb les fronteres imposades per les potències colonials. D'aquesta manera va envair el Tibet. En la frontera amb la Índia, a la zona de Caixmir, van començar les tensions entre els dos països. L'acostament de Nehru a l'URSS va provocar que aquesta enviés caces militars en la zona de la frontera. El conflicte es va estendre al Pakistan, on el 1965 va esclatar una nova guerra. Els Estats Units i la Xina van acostar-se a Pakistan mentre la URSS seguia donant recolzament a la Índia. La guerra no va acabar amb cap vencedor, desencadenant una guerra freda que s'allargaria fins avui.

En la guerra de Vietnam, com sosté van de Ven, aquestes tensions es van fer presents en una competència per a ajudar Hanoi.⁶⁷ Quan la relació entre els nord-vietnamites i els soviètics es va fer més estreta, la relació entre els primers i els xinesos es va anar deteriorant. Per començar els interessos dels xinesos i els nord-vietnamites eren diferents. Els primers,

---

⁶⁴ Chen (2005)

⁶⁵ Rodríguez M (2016), p. 306

⁶⁶ Veiga, Da Cal i Duarte (2014) pp. 207-208

⁶⁷ Van de Ven (2015)

com diu Jian, volien augmentar la seva influència en el món comunista alhora que feien la revolució permanent a l'interior del seu país. No només estaven proporcionant suport militar, sinó que també tenien una missió política.⁶⁸ Els segons, en canvi, el que volien era estendre la seva revolució a tot el país per aconseguir unificar-lo, i això volia dir també incorporar Cambodja i Laos. Aquestes maneres diferents de veure la guerra van acabar provocant tensions. Es va denunciar que les autoritats vietnamites bloquejaven intencionadament l'ajuda que proporcionaven els equips mèdics xinesos als camperols de Vietnam del Nord. Més endavant van començar a aparèixer alguns enfrontaments.

Durant el febrer de 1965 Kosygin va visitar Hanoi. Aquesta visita marcaria el punt culminant del trencament de les relacions amb la URSS a la guerra.⁶⁹ Es va pactar l'enviament d'armament més avançat que el que podien proporcionar els xinesos.⁷⁰ De retorn de la visita, el primer ministre soviètic es va aturar a Pequín per veure's amb Mao i Zhou Enlai i acordar una intervenció unida a Vietnam. Aquests acords no van arribar enlloc perquè Pequín volia tenir el control dels subministres que passaven per territori xinès, per això no va permetre que l'ajuda soviètica es transportés per via aèria, sinó que va haver de fer-se per terra. A més va establir restriccions sobre el nombre de personal soviètic autoritzat a acompanyar els subministraments. D'aquesta manera els xinesos van poder frenar l'arriada d'armament soviètic i no debilitar la dependència que Hanoi tenia respecte la Xina.⁷¹

Mentrestant els nord-vietnamites van prendre la decisió de començar una nova etapa de negociacions amb els Estats Units a París mentre continuaven la guerra. Tot i que Mao va donar suport a aquesta iniciativa públicament,⁷² va començar a retirar l'ajuda militar i finalment va retirar totes les tropes enviades. El 1970 ja no quedava cap unitat xinesa a Vietnam. Tot i això, l'ajuda militar es va mantenir fins el 1975.

Com s'ha dit, un dels interessos dels comunistes vietnamites era la unificació del país. Per això van estendre la seva influència a Laos i Cambodja. Durant la primera guerra d'Indoxina els xinesos no es van oposar a la relació entre els partits comunistes de Laos i Vietnam, però ara van començar a sorgir conflictes entre els xinesos i els vietnamites pel control de la guerra a Laos. Hanoi volia apartar l'equip xinès de la zona, s'havia enviat allà el 1965 per donar assessorament militar. El sentiment antixinès —els xinesos havien conquerit anteriorment el Vietnam— es tornava a explotar per fer créixer el sentiment nacionalista.

---

⁶⁸ Chen (2005), p. 352

⁶⁹ Van de Ven (2015)

⁷⁰ L'ajuda militar i econòmica soviètica a Vietnam entre el 1965 i 1968 va ser superior a 2 milions de dòlars (Khoo, 2010 citat per van de Ven, 2015)

⁷¹ Radchenko (2011), pp. 360-361

⁷² El 17 de novembre de 1968 Mao va donar suport a les negociacions amb els Estats Units, però durant l'any següent només una tercera part de l'ajuda promesa pel primer semestre va arribar a la RDV (Khoo, 2010 citat per van de Ven, 2015)

Ajuda militar xinesa a Vietnam entre 1970 i 1975

Armes	973.800
Peces d'artilleria	40.546
Bales	216.260
Projectils	9.071
Radio-transmissors	19.507
Telèfons	25.159
Tancs	500
Vaixells de guerra	106
Aeroplans	74
Vehicles	14.485
Uniformes	6600

Font: Chen (2005)

El 1969 la ruptura entre la URSS i la República Popular de la Xina es feia present en un enfrontament armat a la illa de Zhenbao entre guardes de frontera. A nivell mundial ja no es podia amagar el trencament entre els dos gegants comunistes. Dos anys més tard Henry Kissinger va visitar Pequín i el 1972 ho va fer Nixon. L'acostament als Estats Units donava un gir a la Guerra Freda.

6. EL FINAL DE LA GUERRA DE VIETNAM (1969-1975)

Quan va morir Ho Chi Minh, el setembre de 1969, es va fer càrrec de liderar el país Le Duan, president del consell de ministres; Pham Van Dong, primer ministre i No Nguyen Giap, ministre de defensa. Ho s'havia mantingut neutral en el conflicte sinosoviètic, tot i que cada vegada, conscient de la necessitat de les armes modernes que li proporcionava la URSS, s'hi havia anat acostant.

En les negociacions de París finalment hi van començar a participar també representants de Vietnam del Sud. Durant el mes de novembre de 1969 es van reunir a la capital francesa Cao Ky com a representant del govern i Nguyen Thi Binh com a representant del FNA juntament amb els representants de la República Democràtica de Vietnam i dels Estats Units.

Quan Nixon va guanyar les eleccions, de seguida va proposar-se sortir de la guerra. Bàsicament calia que Hanoi acceptés una treva d'un temps suficient que permetés retirar les tropes nord-americanes. En les negociacions exigia que es retiressin les tropes nord-vietnamites al nord del paral·lel 17 i, al sud, el Front Nacional d'Alliberament s'hauria de posar d'acord per fer un govern de coalició amb Thieu, fent un Front Popular que convoqués noves eleccions sota control internacional. Per tal de pressionar Hanoi, va intensificar els bombardejos i va envair Cambodja buscant dipòsits d'armes i provisions del FNA.

Quan Nixon va anar a Pequín, les negociacions de pau encara no havien tingut cap resultat positiu i continuaven. Un dels motius era que tot i que el president nord-americà volia acabar amb la guerra, també volia guanyar-la. Si la perdien això suposaria un descrèdit internacional molt gran. Alhora era conscient que la guerra havia acabat amb la vida política de Johnson i havia d'evitar que li passés el mateix. Com diu Logevall, la política de Nixon va permetre contraure i expandir la guerra simultàniament.⁷³ Va practicar el que va anomenar *vietnamització* que consistia en substituir les tropes militars nord-americanes per sud-vietnamites.⁷⁴ A la pràctica això no va contribuir en avançar en les negociacions de París.

Durant el 1972 es va intentar arribar de nou a un acord. Es van reunir Kissinger i Le Duc Tho, encarregat de la delegació nord-vietnamita, però Thieu no estava disposat a arribar a un pacte. Després que es produïssin nous atacs aeris contra Vietnam del Nord, es va decidir finalment firmar l'alto al foc. Es va fer el 23 de gener de 1973 i el va firmar els Estats Units, Vietnam del Nord, el govern revolucionari provisional i Vietnam del Sud. En el text aprovat en l'acord s'establí que no es retirarien les tropes nord-vietnamites del sud ni Thieu, com volia Hanoi, abandonaria el govern. Les tropes nord-americanes es retirarien en un termini de seixanta dies. Vietnam del Nord reconeixia el dret a l'autodeterminació del sud alhora que també reconeixia que seguiria la lluita amb el govern revolucionari provisional. El text

---

⁷³ Logevall (2011), p. 299

⁷⁴ El nombre de tropes nord-americanes va passar de 543.000 el 1969 a 60.000 el 1972 (Logevall 2011, p. 299)

acabava sent ambigu i el que s'acceptava en un article, en el pròxim es posava en dubte.⁷⁵ Les quatre parts van formar el Consell Nacional de Reconciliació i Concòrdia, que va establir que en 90 dies s'havien de convocar eleccions al sud.⁷⁶ Després de moltes trobades per aconseguir l'acord entre Thieu i el FNA, l'abril de 1974 el primer va acabar amb les negociacions.

De tots els punts que establia l'alto el foc només es va complir l'alliberament de presos de guerra nord-americans i la retirada de tropes dels Estats Units. Durant els propers mesos la guerra es va tornar a activar i el nombre de morts no va parar d'augmentar. Això va fer que Kissinger i Le Duc Tho s'haguessin de tornar a reunir a París.

El Vietnam del Sud s'havia tornat econòmicament dependent dels Estats Units però la tensió entre aquest país i el govern de Thieu cada vegada era més gran. Al final el seu règim autoritari tampoc tenia el suport del poble i es va quedar sense seguidors. Aprofitant això el 1974 el Vietnam del Nord va començar una ofensiva militar. El cansament de la guerra, la falta de motivació política i la corrupció dels alts oficials militars van afavorir la derrota de l'exèrcit sud-vietnamita.⁷⁷ El 21 d'abril de 1975 Thieu va dimitir i va marxar a l'exili. El seu lloc el va ocupar el general Duong Van Minh, que va acabar firmant la capitulació el dia 30 del mateix mes. Aleshores el FNA va formar el Comitè Revolucionari Militar dirigit per Tran Van Tra que es va ocupar del govern. Van canviar el nom de la ciutat de Saigon pel de Ho Chi Minh.

El 1976 es van convocar les primeres eleccions conjuntes, un esdeveniment pendent des de la conferència de Ginebra de 1954. Es va dissoldre el govern provisional i es fa reunificar finalment el Vietnam.

A Cambodja la invasió que havia provocat Nixon el 1970 va desencadenar una guerra civil en el qual participaven Lon Nol amb el suport dels Estats Units per un costat i el Khmer Roig per l'altre. A Laos també s'havia arribat a un alto al foc entre Souvanna Phouma i el Pathet Lao. Quan els nord-americans van abandonar la zona, els comunistes laosians van quedar en una posició dominant que els va permetre proclamar la República Democràtica Popular de Laos el 1975. Els líders no comunistes van fugir a Tailàndia.

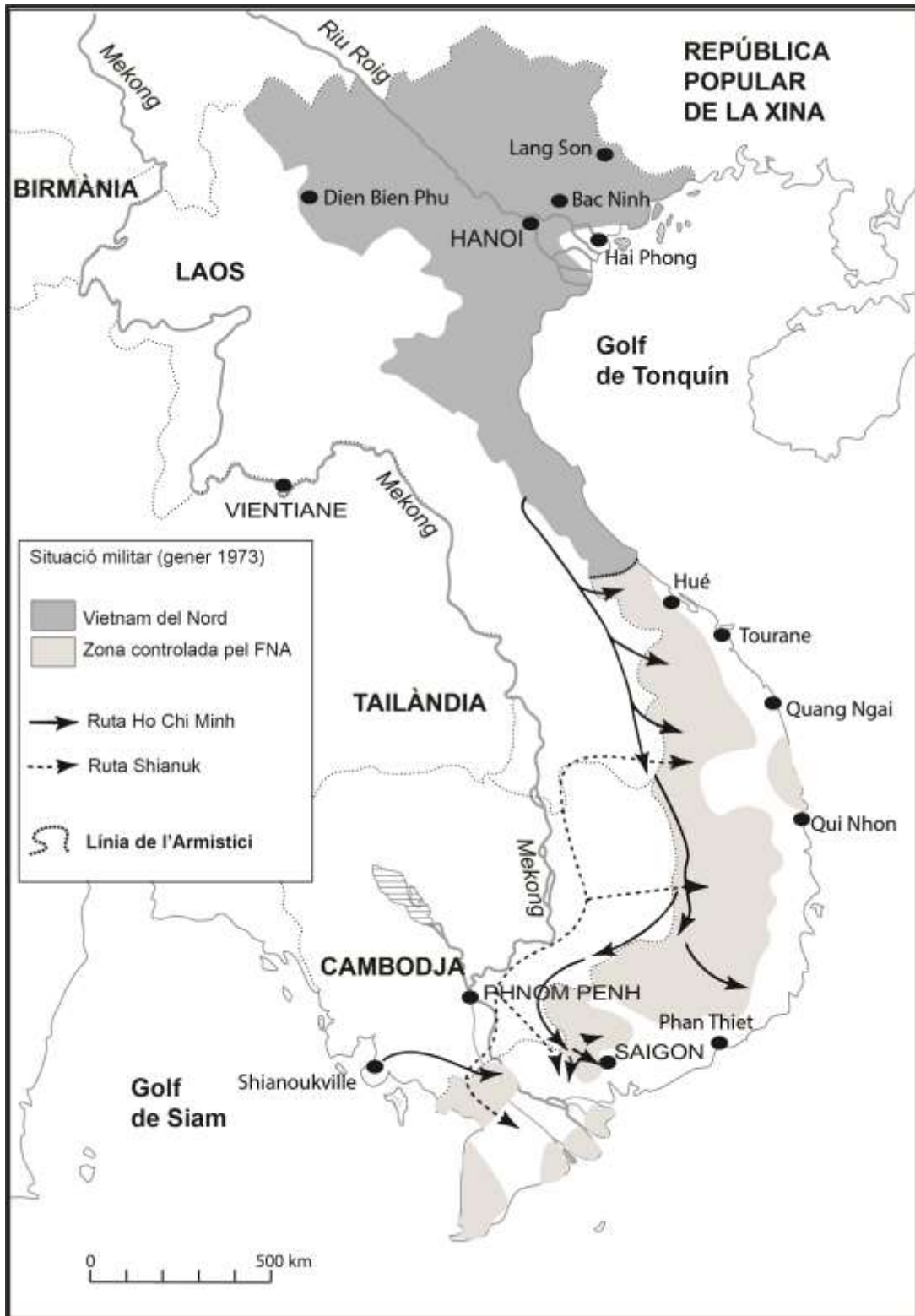
---

⁷⁵ Benz i Graml (2002), p. 212

⁷⁶ En aquells moments el suport de la població al FNA s'estimava en el 20 %. La resta de població quedava dividida en uns 60 grups polítics diferents. Els budistes estaven dividits en més de 12 grups, hi havia les sectes Cao Dais i Hoas, catòlics i diferents minories ètniques, entre les quals hi havia immigrants xinesos i cambodjans. Un grup format per alguns monjos budistes i intel·lectuals liberals formava la Tercer Força, una formació opositora al règim de Thieu. (Benz i Graml, 2002, p. 215)

⁷⁷ Benz i Graml (2002), p. 216

MAPA 3. La Guerra del Vietnam (1973)

Font: Elaboració pròpia a partir de Westheider (2007), p. 26

7. LA GUERRA A CAMBODJA

El príncep Shianuk, que va ocupar el tro el 1941, durant la primera guerra d'Indoxina va procurar mantenir-se neutral per aconseguir la independència a través de la via diplomàtica. El 1946 va aconseguir que Cambodja obtingués el dret a ser un Estat autònom dins la Unió Francesa. Això implicava que dins el govern hi hauria un comissari francès que tindria dret a vet. A canvi, s'atorgava el dret de crear un exèrcit cambodjà. Es van crear tres partits, tots vinculats amb la família del monarca: el Partit Democràtic del Progrés (dirigit per Norodom Montant, oncle de Shianuk); el Partit Liberal (dirigit per Norodom Norindeth, oncle del pare de Shianuk) i el Partit Democràtic, que agrupava les faccions més nacionalistes (dirigit per Sisowath Yutévong, cosí de Shianuk). Durant uns anys hi va haver diferents canvis de govern i el príncep va començar una campanya per obtenir la independència completa del país. Això el portaria a viatjar a Canadà, París, Estats Units i Japó per internacionalitzar la causa nacionalista. Finalment el 1953 França concedia la independència de Cambodja.

El naixement del nacionalisme a Cambodja és molt més tardà que el del seu veí Vietnam, a més, pren com a element característic la lluita contra el poble vietnamita. Rodríguez en el seu estudi sobre la influència del colonialisme en l'Àsia sud-oriental atribueix l'origen del nacionalisme en l'ocupació francesa.⁷⁸ Al segle XIX, explica, hi havia un sistema centralitzat que regulava les relacions entre les tres ètnies que predominaven a Indoxina: lao, khmer i vietnamita. Estava centralitzat al voltant d'aquesta última ètnia. Amb la seva arribada, els francesos van voler fomentar la cohesió del poble i van privilegiar els vietnamites, que havien estat el grup dominant. Ho van fer permetent que ocupessin llocs en l'administració colonial, oferint-los bona educació i estudis a l'estranger. També es va promoure la migració de població vietnamita a Cambodja i Laos. Pels lao i khmer es van crear escoles pagoda on s'impartien continguts localistes i tradicionals. Aquests elements van provocar, segons Rodríguez, que aquests dos no tinguessin el sentiment de formar part d'una mateixa realitat nacional dins d'Indoxina, com, en canvi, sí tindrien els vietnamites.

El moviment dels Khmer Issarak es va formar durant la primera guerra d'Indoxina. D'entrada les guerrilles van col·laborar amb el Viet Minh, però aviat van sorgir conflictes entre els partidaris del suport vietnamita i els contraris. En la conferència de Ginebra es va acordar que les tropes vietnamites abandonarien Cambodja i ho van fer el 18 d'octubre de 1954.

Shianuk va crear un partit nou, el Sangkum Reastr Niyum (Comunitat Socialista Popular) que inspirat en el socialisme budista agrupava tots els partits polítics menys el Partit Democràtic. En aquell moment va abdicar a favor del seu pare per poder exercir lliurement la política i quan aquell va morir, va ocupar el càrrec de cap d'Estat. La seva habilitat diplomàtica el va portar a rebre tant ajuda militar dels Estats Units com dels països comunistes. Va establir relacions amb la República Popular de la Xina i el 1963 va renunciar

---

⁷⁸ Rodríguez (2004)

a l'ajuda militar nord-americana per tal de protestar contra l'activitat que estaven portant a terme en territori cambodjà durant la guerra amb el Vietnam.

Lon Nol va obtenir el poder a Phnom Penh el 1970 a través d'un cop d'estat amb l'ajuda nord-americana i sud-vietnamita aprofitant que Sihanuk estava a Moscou. Aquest va ser destituït i es va haver d'exiliar a Pequín. Lon Nol va governar despòticament durant els pròxims anys, va començar una forta repressió contra la minoria vietnamita i va lluitar contra les tropes del FNA que estaven en territori cambodjà. Per fer-ho va comptar amb el suport de les forces aèries nord-americanes, que un cop van abandonar Vietnam, van bombardejar Cambodja. Fins el 1973 no van abandonar el país.⁷⁹ Mentrestant, a la selva es formaven els khmer rojos, les guerrilles comunistes que no van parar de tenir suport de la població rural mentre va durar la guerra. Sihanuk va dir a Nixon i Kissinger que ells van crear els khmer rojos quan van estendre la guerra a Cambodja.⁸⁰ La matança indiscriminada de població civil, l'ús de napalm i bombes van fer que la població busqués ajuda a aquells que veien com a alliberadors. Els khmer rojos van poder ocupar tot el país mentre Lon Nol conservava el poder de Phnom Penh. Finalment el 17 d'abril de 1975 les guerrilles van ocupar també la ciutat. Era l'inici de la Kampuchea Democràtica.

Els khmer rojos van imposar un règim inspirat amb el maoisme que perseguia el voluntarisme de la població per tal de fer una societat igualitària i pròspera. El seu optimisme salvatge estava inspirat en el Gran Salt Endavant de Mao. Van expulsar la gent de les ciutats per protegir-la davant la possibilitat de nous bombardejos nord-americans i també per assegurar aliments a tothom, una cosa més fàcil d'assolir en les zones rurals. Volien fer una societat rural redissenada,⁸¹ que vivia en granges col·lectives. El compromís polític era més important que la tecnologia. A la pràctica es va instaurar un règim primitiu, que va abolir la moneda i va conduir la població a una situació d'esclavatge amb una forta repressió contra tot aquell que fos sospitós de ser burgès o d'haver rebut una bona educació. Van practicar la tortura contra aquells que sabien llengües i fins i tot contra aquells que portaven ulleres, contra els que havien participat en el govern de Lon Nol, també contra els sospitosos de ser provietnamites. Es van construir centres per practicar aquesta tortura, que avui s'han transformat en espais de memòria històrica.⁸² Els khmer rojos volien convertir la població en camperols i eliminar les restes d'influència occidental, tornar a una economia preindustrial. Va ser un intent d'utopia primitiva, sense res a veure amb els plantejaments de Marx. De fet, en els discursos del seu líder, Pol Pot, es van eliminar tota referència al marxisme.⁸³

---

⁷⁹ Es calcula que amb menys de dos anys van deixar caure sobre Cambodja més bombes que les que van caure sobre Japó durant la Segona Guerra Mundial. (Glover, 2001, p. 413)

⁸⁰ Glover (2001), p. 414

⁸¹ Glover (2001), p. 415

⁸² El nombre de víctimes dels khmers rojos encara avui és una incògnita. El museu de Tuol Sleng, el centre penitenciari que va ser utilitzat per cometre tortures xifra les víctimes entre 1 i dos milions. En aquells moments el nombre d'habitants de Cambodja era inferior als 8 milions. (www.tuolsleng.com)

⁸³ Fontana (2017), p. 651

Fins el 1977 no es va saber que el secretari general del Partit Comunista Cambodjà era Pol Pot. Era un home poc instruït, que segons explica Glover havia visitat la Xina durant la Revolució Cultural i havia quedat meravellat.⁸⁴ A Sihanuk, que havia tornat de l'exili, se li va atorgar un càrrec simbòlic mentre se'l tenia en situació d'arrest domiciliari.

Ciorciari ha estudiat la relació entre la República Popular de la Xina i la Kampuchea Democràtica entre el 1975 i 1979.⁸⁵ Tot i que el govern xinès ha minimitzat la relació, sembla que el suport del gegant asiàtic als comunistes cambodjans va ser incondicional. El seu estudi està basat en entrevistes a antics quadres del Khmer Roig que van treballar amb oficials xinesos i amb documents del Centre de Documentació de Cambodja. L'estudi mostra com, tot i les diferències ideològiques, l'aliança entre els dos països es deu a objectius estratègics. Els khmer rojos van rebre poc suport de l'URSS, que fins i tot hauria volgut deixar Lon Nol al poder per evitar agreujar el conflicte. Això va despertar un odi que es va manifestar expulsant els diplomàtics soviètics de l'ambaixada després de l'ocupació de Phnom Penh. Pocs mesos després Pol Pot va fer un viatge a Pequín per aconseguir ajuda econòmica, assistència tècnica i entrenament militar a canvi de recolzar-los davant de Moscou.

El 1975 Mao es va comprometre a proporcionar mil milions de dòlars en ajuda militar. Aquesta és l'ajuda més gran que s'ha proporcionat en la història xinesa.⁸⁶ A canvi, la Kampuchea Democràtica va enviar grans quantitats d'arròs a la Xina. Ciorciari afirma que tot i que el PCX era conscient que Pol Pot i els seus estaven portant a l'extrem les seves mesures i va intentar advertir-lo, no va deixar d'enviar ajudes. No van intervenir en la política cambodjana, les ajudes només van prendre la forma de subministres, armament, tècnics i assessors militars i suport en la construcció d'infraestructures (ferrocarrils, fàbriques d'armament, construcció de ports i aeroports militars).

Vietnam va establir un acord de cooperació amb Laos el 1977 i el desembre del mateix any va emprendre l'ofensiva contra Cambodja. En realitat era una resposta a les accions militars que havia dirigit Pol Pot a la frontera amb Vietnam i l'intent d'ocupar el delta del Mekong. Ell havia creat la consigna de que "cada cambodjà havia de matar 30 vietnamites".⁸⁷ Així es va produir la primera guerra oberta entre dos estats comunistes. Amb poc temps l'exèrcit vietnamita havia ocupat tot el país i proclamava la República Popular de Kampuchea, governada per Heng Samrin. Aquest govern no va ser reconegut ni per la República Popular de la Xina ni pels Estats Units ni per cap país occidental. La URSS, en canvi, sí que ho va fer. Els xinesos van recolzar la lluita de les guerrilles dels khmer rojos, que van passar a estar dirigides per Khieu Samphan. A més, van iniciar una guerra a la frontera amb Vietnam per tal de pressionar els seus adversaris. Fins que els vietnamites no van abandonar Cambodja, el 1989, i es van celebrar eleccions, el 1991, els representants del país en les Nacions Unides

---

⁸⁴ Glover (2001), p. 417

⁸⁵ Ciorciari (2013)

⁸⁶ Ciorciari (2013)

⁸⁷ Fontana (2017), p. 651

van ser una col·lisió d'opositors amb Shianuk al capdavant que també incorporava els khmer rojos.

Per Chen, la intervenció de la República Popular de la Xina a Cambodja respon novament a un interès relacionat amb la política interna.⁸⁸ Deng Xiaobing, que havia aconseguit posicionar-se al capdavant del país a partir de 1978, volia consolidar-se com a líder utilitzant la lluita contra l'invasor vietnamita. Les reformes que estava patint la Xina després de la mort de Mao i les desigualtats econòmiques que hi havia van provocar disturbis en la població. El dirigent comunista volia posar fre a aquesta inestabilitat tornant a utilitzar el component nacionalista en els conflictes internacionals, com ja va fer Mao en la guerra del Vietnam.

Alguns autors fins i tot han afirmat que la República Popular de la Xina va fomentar l'odi cambodjà cap als vietnamites per tal de portar-los a una guerra que evitaria la formació d'una Indoxina unificada que els pogués fer ombra.⁸⁹ No obstant, segons sembla en el moment que va començar el conflicte ni Cambodja va consultar amb la República Popular de la Xina ni Vietnam amb la URSS abans d'utilitzar la força militar.⁹⁰

El 1979 es va ordenar l'atac xinès a la frontera amb Vietnam. Tot i ser una acció que va durar poc temps i encarada a dissuadir els vietnamites de la seva intervenció a Cambodja, va marcar el final d'un període de relacions entre els dos països comunistes. La República Popular de la Xina va ser la principal potència que va contribuir en la implantació del socialisme al Vietnam i que més ajuda econòmica i militar va facilitar. Ara, uns anys més tard declarava obertament la guerra contra els seus protegits.

---

⁸⁸ Chen (2011), p. 190

⁸⁹ Barnett (1979) citat per Rodríguez (2004) p. 591

⁹⁰ Rodríguez (2004) p. 592

CONCLUSIONS

Per concloure el treball només cal remarcar alguns aspectes del període estudiat. Primer s'ha exposat que la importància del comunisme a l'Àsia oriental es deu a la lluita contra les potències occidentals que havien ocupat el territori. Això es presentarà a la Xina, el primer país asiàtic que farà la revolució socialista inspirada en les idees de Lenin i Stalin i que més tard desenvoluparà un comunisme amb unes característiques pròpies. La resta de països de l'Àsia Oriental voldran seguir aquest model per aconseguir la independència. És per aquest motiu que el comunisme a l'Àsia té un fort component nacionalista. La guerra contra els colonitzadors es farà amb les guerrilles, que obtindran aviat el suport dels camperols.

Pel que fa a les relacions entre la República Popular de la Xina i els comunistes d'Indoxina, hem destacat la implicació del govern de Mao durant la primera guerra d'Indoxina. Aquest va facilitar l'enviament d'armament i subministres a més d'un gran nombre d'assessors militars que van donar suport al Viet Minh. El compromís de la República Popular de la Xina amb els seus aliats tenia interessos pel seu propi país, donat que Mao volia reafirmar la seva posició com a líder del partit. Aquesta estratègia va ser utilitzada després del fracàs del Gran Salt Endavant. Un cop acabada la guerra, els acords de Ginebra van tenir un resultat molt positiu per a la política xinesa: van aconseguir un aliat, la República Democràtica de Vietnam, amb una situació estratègica que els hi permetia defensar la seva frontera de possibles atacs per parts de les potències imperialistes. També van aconseguir canviar la situació de bloqueig internacional que vivien.

La guerra a Vietnam, en canvi, va estar marcada per la disputa entre la URSS i la República Popular de la Xina. Tot i que les dues potències van enviar ajuda militar a Vietnam —de fet van compatir per aquesta ajuda—, els vietnamites, a mesura que avançava la guerra, es van anar acostant als soviètics. El trencament definitiu entre els dos grans comunistes finalment també tindria conseqüències per Vietnam. Els xinesos es van acostar als Estats Units i també als khmer rojos de Pol Pot. Les relacions amb el Vietnam van canviar definitivament amb l'ocupació de Cambodja i l'atac a la frontera sino-vietnamita.

La guerra al sud-est asiàtic entre 1949 i 1979 és un bon exemple de com la dinàmica de la Guerra Freda va fer que els mateixos països que feien un bloc comú van acabar immersos en una rivalitat per aconseguir l'hegemonia del comunisme. La República Popular de la Xina durant els primers anys va ser el país de referència pels partits comunistes de l'Àsia, mentre l'àrea d'influència de la URSS es concentrava sobretot en Europa. Això va anar canviant i finalment el conflicte entre els dos models es va fer present a Indoxina.

BIBLIOGRAFIA

- Bailey, J. (2002). *China en el siglo XX* (1a ed.). Barcelona: Ariel
- Benz, W., Graml, H. (2002). *Problemas mundiales entre los dos bloques de poder* (5a ed.). Buenos Aires: Siglo XXI Editores
- Bianco, L. (1976). *Asia Contemporánea* (1a ed.). Madrid: Siglo XXI Editores
- Chamberlain, M. (1997). *La descolonización: la caída de los imperios europeos* (1a ed.). Barcelona: Ariel
- Chen, J. (2005). *La China de Mao y la Guerra Fría* (1a ed.) Barcelona: Paidós
- Chen, J. (2011). China and the Cold War after Mao. En En Leffler, M i Arne Westad, O (ed.), *The Cambridge History of the Cold War. Volume III. Endings* (1a ed., pp. 181-200) Cambridge: Cambridge University Press
- Giorciari, J. (2013). China and the Pol Pot Regime. *Cold War History Vol. 14*, No. 2, 2014. Gerald R. Ford School of Public Policy, University of Michigan disponible a: <https://ssrn.com/abstract=2269301>
- Corominas, X (5 de juny de 1976). La llarga marxa de la Xina Popular. *Presència*, pp. 14-17
- Fontana, J. (2017). *Por el bien del imperio: una historia del mundo desde 1945* (2a ed.). Barcelona: Pasado y Presente
- Glover, J. (2001). *Humanidad e inhumanidad: una historia moral del siglo XX* Madrid: Catedra
- Grimal, H. (1989). *Historia de las descolonizaciones del siglo XX* (1a ed.). Madrid: IEPALA
- Goscha, C. (2011). *Historical Dictionary of the Indochina War (1945-1954). An International and Interdisciplinary Approach*. Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies
- Heffer, J., i Launay, M. (1980). *La Guerra Fria 1945-1972* (1a ed.). Madrid: Akal
- Hobsbawm, E (2016). *Historia del siglo XX* (7a ed.). Barcelona: Crítica
- Johnson, C. (1962). *Peasant Nationalism and Communist Power: The Emergence of Revolutionary China, 1937-1945*. Standford: Standford University Press
- Logevall, F. (2011). The Indochina wars and the Cold War. En Leffler, M i Arne Westad, O (ed.), *The Cambridge History of the Cold War. Volume II. Crises and Détente* (1a ed., pp. 281-304) Cambridge: Cambridge University Press
- Magriñá, E. (2016). El “despertar” del gegant xinès: de l’hegemonia occidental al poder asiàtic En Reig, A., Sánchez, J. (coord.). *Estudis sobre conflictes socials* (1a ed.). Tarragona: Universitat Rovira i Virgili

- McLellan, D. (2015). Comunismo asiático. En Ball, T., Bellamy, R (ed.), *Historia del pensamiento político del siglo XX* (1a ed., pp. 279-294) Madrid: Ediciones Akal
- Moreno, J. (1992). *El Extremo Oriente siglo XX* (1a ed.) Madrid: Síntesis
- Moreno, J. (1986). La historia contemporánea de Asia Oriental en la bibliografía reciente En *Cuadernos de Historia Moderna y Contemporánea*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid. Pp. 281-299
- Pastor, N. (2013). Descolonización y Guerra Fría en la independencia de Indonesia *Ab Initio*, 8 121-138
- Radchenko, S. (2011). The Sino-Soviet Split. En Leffler, M i Arne Westad, O (ed.), *The Cambridge History of the Cold War. Volume II. Crises and Détente* (1a ed., pp. 349-372). Cambridge: Cambridge University Press
- Ramirez, R. (2016). La historia china desde su propia óptica. Una historia en “espiral” *La Albolafia: Revista de Humanidades y cultura*, 7, pp. 141-168
- Rodríguez, M. (2004). La influencia del colonialismo occidental en las relaciones Internacionales del Sudeste de Asia tras la Segunda Guerra Mundial: la imponente francesa en Indochina. *Estudios de Asia y África*, vol. XXXIX, 3 pp. 573-596. México DF: El Colegio de México, A. C.
- Rodríguez, M. (2016). La evolución de la política exterior China *Araucaria. Revista Iberoamericana de Filosofía, Política y Humanidades* vol. 18 núm. 35 301-318
- Rousset, P. (2018). El 68 comenzó en Vietnam: ofensiva del Tet, solidaridad, radicalidad *Vietno Sur*, disponible a <http://vientosur.info/spip.php?article13445>
- Seiller, J (2002). *Atlas de los pueblos del Asia meridional y oriental* (1a ed.). Barcelona: Paidós
- Van de Ven, J. (2015). Without an end in sight: Competition between the People’s Republic of China and the Soviet Union during the Vietnam War and its implications for the wider relationship. *Asiadémica. Revista universitària de estudiós sobre asia oriental*, 5 pp. 50-59
- Veiga, F., U. Da Cal, E., Duarte, A. (2014). *La paz simulada: una historia de la Guerra Fría* (2a ed.). Madrid: Alianza Editorial
- Westheider, J. (2007). *The Vietnam War* (1a ed.). Westport: Greenwood Press

ÍNDEX DE MAPES

MAPA 1. Configuració territorial de la Indoxina francesa	11
MAPA 2. Indoxina i els acords de Ginebra	15
MAPA 3. La Guerra del Vietnam (1973)	35